

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Ondřej Skolil

Narovnání v trestním řízení

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 10.9.2020

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 173 375 znaků včetně mezer.

V Praze dne 10.9.2020

.....
Ondřej Skolil

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych na tomto místě poděkoval JUDr. Lukášovi Bohuslavovi, Ph.D. za odborné vedení této diplomové práce a cenné rady, které mi při jejím psaní poskytl.

Obsah

Úvod.....	5
1. Odklony v trestním řízení.....	7
1.1 Zásada oportunity.....	9
1.2 Restorativní justice.....	10
1.3 Trestní příkaz.....	13
1.4 Dohoda o vině a trestu.....	16
1.5 Odstoupení od trestního stíhání mladistvého.....	20
1.6 Podmíněné zastavení trestního stíhání.....	22
1.7 Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání.....	25
2. Narovnání v trestním řízení.....	27
2.1 Obecné výklady o narovnání v trestním řízení.....	27
2.2 Historický exkurz.....	28
2.3 Podmínky pro schválení narovnání v trestním řízení de lege lata.....	29
2.3.1 Řízení o přečinu.....	30
2.3.2 Role obviněného v řízení o schválení narovnání.....	33
2.3.2.1 Souhlas obviněného s narovnáním.....	33
2.3.2.2 Prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán.....	35
2.3.2.3 Uhrazení škody poškozenému způsobenou přečinem.....	36
2.3.2.4 Vydání bezdůvodného obohacení.....	40
2.3.2.5 Složení peněžité částky určené státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti.....	41
2.3.3 Role poškozeného v řízení o schválení narovnání.....	44
2.3.3.1 Souhlas poškozeného.....	44
2.3.4 Role orgánů činných v trestním řízení.....	45
2.3.4.1 Orgány činné v trestním řízení, které jsou oprávněny o schválení narovnání rozhodnout.....	46
2.3.4.2 Narovnání jako dostačující způsob vyřízení věci.....	49
2.3.4.3 Rozhodnutí o schválení narovnání a jeho procesní důsledky.....	50
2.3.5 Role Probační a mediační služby.....	52
2.3.5.1 Obecné výklady o Probační a mediační službě.....	52
2.3.5.2 Význam mediace v řízení o narovnání.....	55
2.3.6 Komparace institutu narovnání s některými jinými odklony v českém právu.....	57
2.3.6.1 Komparace institutu narovnání s podmíněným zastavením trestního stíhání.....	57
2.3.6.2 Komparace institutu narovnání s dohodou o vině a trestu.....	59
2.3.7 Statistika využití institutu narovnání a návrhy de lege ferenda.....	61
2.3.7.1 Statistika využití institutu narovnání v praxi.....	61
2.3.7.2 Úvahy a návrhy de lege ferenda.....	62
3. Komparace institutu narovnání s rakouskou úpravou.....	66
Závěr.....	71
Seznam použitých zkratk.....	73
Seznam použitých zdrojů.....	74
Seznam příloh.....	81
Příloha č. 1.....	82
Příloha č. 2.....	83
Příloha č. 3.....	84
Narovnání v trestním řízení – Abstrakt.....	85
Settlement in criminal proceeding – Abstract.....	86

Úvod

Tématem této práce je institut narovnání v trestním řízení. Jedná se o institut trestního práva procesního, jehož hlavním cílem je urovnání narušených vztahů mezi obviněným a poškozeným, ke kterým došlo spácháním trestného činu. Institut narovnání řadíme mezi tzv. odklony v trestním řízení, jejichž cílem obecně je zjednodušení a zrychlení celého řízení. Z tohoto důvodu nelze obsah této práce vztáhnout pouze na samotný institut narovnání, ale na všechny odklony v trestním řízení, jejich dílčí aspekty a také využití v praxi.

Práce si dává za cíl poskytnout ucelený pohled na samotný institut narovnání, jeho postavení a roli v systému trestního práva procesního a analýzu nejdůležitějších změn, které úprava tohoto institutu v průběhu času doznala. Jelikož není institut narovnání v praxi příliš často využíván, dává si tato práce dále za cíl také zhodnotit, proč tomu tak je a de lege ferenda navrhnout řešení, která by mohla přispět k častějšímu využívání tohoto institutu v praxi. Posledním cílem této práce je komparace institutu narovnání s úpravou tohoto institutu v Rakousku. Vzhledem k vytyčeným cílům této práce byly jako hlavní metody při psaní použity metody analytická a komparativní.

Samotná práce je členěna do tří kapitol. První kapitola pojednává o odklonech obecně. Uchopení tohoto tématu znesnadňuje skutečnost, že pojem odklonu není v právním řádu nikde definován a různí autoři si tento pojem vykládají různými způsoby. V této kapitole se tak snažím ukázat základní přístupy k této problematice a vyložit samotný pojem odklon. Dále je v rámci této kapitoly nastíněn též pojem tzv. restorativní justice, která se u (některých) odklonů uplatňuje. Tento princip jako takový obecně směřuje právě k urovnání narušených vztahů mezi pachatelem a poškozeným, kdy u některých trestných činů je spíše akcentována potřeba urovnání vztahů mezi těmito subjekty a výchovné působení na pachatele než potřeba státu na potrestání takového pachatele. Zbytek této kapitoly je věnován jednotlivým druhům odklonů, které jsou v českém trestním právu procesním upraveny, jejich zavedení do našeho právního řádu a jejich podstatě, přičemž tam, kde to bylo možné, jsem uvedl statistiky využití toho kterého odklonu, aby měl čtenář možnost spatřit někdy až markantní rozdíly v praktickém využití jednotlivých typů odklonů ze strany orgánů činných v trestním řízení.

Druhá, a zároveň nejobsáhlejší, kapitola, je věnována samotnému institutu narovnání. V první části této kapitoly je kladen důraz na samotnou podstatu a účel narovnání, jeho zavedení do našeho právního řádu a jednotlivé podmínky, které musí

být splněny, aby mohlo k vyřízení věci cestou narovnání dojít. Důraz je pochopitelně kladen především na osobu obviněného a poškozeného, ovšem opomíjena není ani role orgánů činných v trestním řízení a Probační a mediační služby. Důležité je zmínit, že v této fázi práce je vzhledem k obdobným podmínkám úprava narovnání často konfrontována s úpravou podmíněného zastavení trestního stíhání, a to právě z důvodu podobnosti úpravy podmínek u tohoto institutu. Vyvrcholením této komparace je poté samotná podkapitola v rámci této kapitoly, která se pokouší vystihnout nejdůležitější rozdíly v úpravě těchto dvou institutů, byť zároveň také ukazuje, v čem je úprava těchto institutů stejná. Vedle toho je zároveň provedena komparace narovnání též s institutem dohody o vině a trestu, která se ovšem omezuje pouze na vymezení podstatných rozdílů v úpravách těchto institutů a recentními návrhy de lege ferenda ze strany autorů věcného záměru k novému trestnímu řádu. V poslední řadě je v rámci této kapitoly nastíněno využití institutu narovnání v praxi, na což vzhledem k jeho sporadickému využití navazuje část, která má za cíl navrhnout některé změny, které by mohly tento stav do budoucna pozitivně změnit.

Poslední kapitola je věnována komparaci institutu narovnání s úpravou rakouskou, čehož ovšem nelze dosáhnout bez komparace úpravy odklonů obecně, neboť na rozdíl od úpravy české zná úprava rakouská jen jeden základní typ odklonu, kdy po splnění všech zákonných podmínek tento nabývá jednu ze čtyř zákonem stanovených forem. V této části práce proto tedy dochází ke konfrontaci rakouské úpravy s úpravou českou, přičemž důraz není kladen pouze na rozdíly v obou úpravách, ale též na jejich podobnost.

Hlavními zdroji při psaní této práce byly především komentářová literatura, jiné odborné publikace jakož i důvodové zprávy k zákonným novelizacím trestního řádu. Společně s dalšími zdroji, ze kterých bylo při psaní této práce čerpáno, jsou tyto zdroje uvedeny na konci této práce.

Tato práce je zpracována k právnímu stavu účinnému ke dni 1.2.2020.

1. Odklony v trestním řízení

Odklony v trestním řízení jsou specifickou podkategorií zvláštních druhů řízení v našem právním řádu.¹ I přesto, že se jedná o poměrně významný institut našeho trestního práva procesního, nenajdeme v žádném právním předpisu definici toho, co to vlastně odklon v trestním řízení je. Neexistuje dokonce ani teoretické vymezení tohoto pojmu, natož pak jeho jednotná a vědecky přesná definice.² Jedním z problémů, který znesnadňuje teoretické vymezení tohoto pojmu je fakt, že na odklony můžeme nahlížet ze dvou různých úhlů pohledu. Konkrétně se často v odborné literatuře setkáváme s rozdělením odklonů na odklony v širším slova smyslu a na odklony v užším slova smyslu.³

Odklon v širším slova smyslu bychom mohli definovat jako „*alternativu ke standardnímu průběhu trestního řízení, jejímž hlavním účelem je trestní řízení zjednodušit a urychlit.*“⁴ Věci, které se řeší formou nějakého odklonu, nevyžadují z hlediska účelu trestního řízení projednání věci před soudem v hlavním líčení⁵, což přispívá právě ke zjednodušení a urychlení celého řízení.

Mezi odklony v širším slova smyslu bychom tedy mohli v trestním řízení dle českého trestního práva procesního de lege lata zařadit narovnání (včetně odložení věci při schválení narovnání v přípravném řízení), dohodu o vině a trestu, podmíněné zastavení trestního stíhání (včetně podmíněného odložení podání návrhu na potrestání ve zkráceném přípravném řízení), trestní příkaz a odstoupení od trestního stíhání mladistvého.⁶ Účelem odklonu v širším slova smyslu je tedy především zjednodušení a zrychlení celého trestního řízení.

Odklon v užším slova smyslu pak pochopitelně také sleduje zjednodušení a zrychlení trestního řízení, avšak k těmto dvěma atributům se přidávají ještě některé další, konkrétně depenalizace, díky které v určitých (vhodných) případech nastupuje mírnější forma postihu než při formálním odsouzení a uložení trestu, dále snížení stigmatizačních účinků trestního řízení, kdy obviněný není formálně uznán vinným se

¹ FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 7., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 779.

² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 735.

³ Např. FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 7., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 779.

⁴ Tamtéž, s. 779.

⁵ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČHTA, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 729.

⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 735-6.

všemi důsledky z tohoto plynoucími (jako je např. fakt, že usnesení o schválení narovnání soudem nebo státním zástupcem se neuvádí ve výpisu z Rejstříku trestů⁷), a v neposlední řadě také odčinění materiálních, ale také nemateriálních následků trestného činu, díky čemuž může poškozený, který trestným činem utrpěl materiální nebo nemateriální újmu, snadněji dosáhnout uspokojení svých nároků.⁸ U odklonů v užším slova smyslu se uplatňují prvky tzv. **restorativní justice**, konkrétně pak např. u narovnání nebo u podmíněného zastavení trestního stíhání.⁹ Pojmem restorativní justice se hodlám zabývat na dalších stránkách této práce a tak jej zde nebudu z tohoto důvodu dále rozebírat.

Vzhledem k tomu, co jsem napsal ohledně atributů odklonů v užším slova smyslu, řadíme mezi odklony v užším slova smyslu instituty narovnání, odstoupení od trestního stíhání mladistvých a podmíněné zastavení trestního stíhání (včetně podmíněného odložení podání návrhu na potrestání ve zkráceném přípravném řízení).¹⁰

Problematické někdy bývá zařazení institutu trestního příkazu mezi odklony v trestním řízení. V tomto případě záleží na tom, zda li si pojem odklonu vymežíme právě v širším nebo pouze v užším slova smyslu s tím, že pokud se na odklon díváme právě v onom širším slova smyslu, tedy pouze jako na odchylku od standardního průběhu řízení, kterým se rozumí obžaloba – hlavní líčení – rozsudek, pak trestní příkaz pochopitelně odklonem v trestním řízení bude, avšak v případě odklonu v užším slova smyslu, který je sice též odchylkou od standardního průběhu řízení, ale nedojde při něm k vyslovení viny a věc se vyřídí např. zastavením trestního stíhání, trestní příkaz jednou z forem odklonu nebude.¹¹

Na závěr této části je důležité podotknout, že ačkoliv náš právní řád nabízí několik různých odklonů (jejich výčet viz výše), kterými lze vyřídit trestní řízení jinak než ve standardním trestním řízení, jedná se, a to u každého z nich, pouze o fakultativní způsob vyřízení trestních věcí, na který nemá obviněný právní nárok, a to i za předpokladu, že splňuje všechny zákonem stanovené podmínky u toho kterého

⁷ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář*. I. díl., II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 772.

⁸ FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 7., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 779.

⁹ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČTA, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 729.

¹⁰ FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 7., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 780.

¹¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 736.

odklonu.¹² Při rozhodování, zda li bude trestní věc vyřízená právě jedním z odklonů, se musí státní zástupce nebo soud nejen řídit zásadami trestního řízení, ale také zvažovat zájem poškozeného.¹³

1.1 Zásada oportunity

Zásada oportunity je opakem zásady legality trestního stíhání vyjádřené v § 2 odst. 3 TŘ. Podle zásady legality je státní zástupce povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon, přímo použitelný předpis Evropské unie nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak. Zásada oportunity tedy deroguje povinnost státního zástupce zahajovat trestní stíhání (a pokud již bylo zahájeno, umožňuje mu ho zastavit) a to i v případě, že k němu jsou zákonné podmínky.¹⁴ Zásada oportunity státního zástupce je, jak již bylo naznačeno výše, hojně využívána právě u některých výše zmíněných odklonů, konkrétně pak u narovnání, podmíněného zastavení trestního stíhání (včetně podmíněného odložení podání návrhu na potrestání ve zkráceném přípravném řízení) a též u odstoupení od trestního stíhání mladistvého v řízení, díky které státní zástupce nemusí některé trestné činy stíhat.¹⁵

Je nutno však mít na paměti, že zásada oportunity je opravdu pouze možností státního zástupce, nikoliv jeho povinností, byť v poslední době se k ní státní zástupci z hlediska zefektivnění a zrychlení celého trestního řízení uchylují stále častěji.

Využití některého z odklonů však není jediným projevem zásady oportunity. Její další projevy bychom našli v § 172 odst. 2 písm. a) až c) TŘ, ve kterém jsou taxativně stanoveny důvody, pro které může státní zástupce trestní stíhání zastavit (např. je-li trest, k němuž může trestní stíhání vést, zcela bez významu vedle trestu, který pro jiný čin byl obviněnému již uložen nebo který ho podle očekávání postihne) a dále pak také v § 159a odst. 3 a 4 TŘ, ve kterém jsou stanoveny důvody, pro které může státní zástupce věc odložit.

Podle § 159a odst. 3 TŘ může státní zástupce před zahájením trestního stíhání věc usnesením odložit, a to v případě, je-li trestní stíhání neúčelné vzhledem k okolnostem uvedeným právě v § 172 odst. 2 písm. a) nebo b). Podle § 159a odst. 4 TŘ

¹² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 4. 2004, sp. zn. 5 Tdo 347/2004.

¹³ SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY František, ŠÁMAL Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 18.

¹⁴ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo procesní*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 39.

¹⁵ FENYK, Jaroslav, DAGMAR CÍSAŘOVÁ, Dagmar a TOMÁŠ GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 104.

může státní zástupce věc odložit, jestliže z výsledků prověřování vyplývá, že nastaly okolnosti uvedené v § 172 odst. 2 písm. c). Mějme však stále na paměti, že všechny zmíněné možnosti jsou pouze fakultativní a nikoliv obligatorní.¹⁶

Do této chvíle celá tato část kapitoly pojednávala o úpravě zásady oportunity de lege lata. Nicméně z důvodu přípravy nového trestního řádu považují za přínosné zmínit, že zásada oportunity (a vlastně i zásada legality), je hojně diskutována, a to zejména ve věcném záměru nového trestního řádu. Podle věcného záměru nového trestního řádu bude zásada legality výrazněji doplněna právě zásadou oportunity, která „umožní procesním způsobem vyřešit trestné činy, jejichž povaha a závažnost to s přihlédnutím k veřejnému zájmu na stíhání umožňuje.“¹⁷ Výraznější posílení role zásady oportunity a její uplatňování ve více případech vychází především z formálního pojetí trestného činu upraveného v § 13 odst. 1 TZ.

Nicméně, častější využívání zásady oportunity díky posílení diskreční pravomoci státního zástupce s sebou může vedle pozitivních důsledků nést i důsledky negativní. Jedním z nich by mohla být např. i vyšší míra libovůle státního zástupce. Z tohoto důvodu pak autoři věcného záměru navrhuji zavést jak vnitřní, tak i vnější systém kontroly uplatňování diskreční pravomoci,¹⁸ což je dle mého názoru jediné správně, neboť vhodný a propracovaný systém kontroly by mohl zachovávat jak rovnost před zákonem, tak zároveň i předvídatelnost trestní justice.

1.2 Restorativní justice

Pojem restorativní justice jsem již zmínil v první části této kapitoly, konkrétně v pasáži o odklonech užším slova smyslu, a na následujících několika řádcích bych rád tento pojem rozebral více, než jsem tak učinil právě ve zmíněné první části této kapitoly.

Pojem restorativní justice (angl. restorative justice) vychází z anglického slova *restore* (obnova, obnovení). Celý tento pojem si tedy můžeme volně přeložit jako obnovující spravedlnost¹⁹ a stručně ho můžeme vyložit jako určitý koncept zacházení s pachatelí,

¹⁶ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 2044.

¹⁷ KOMISE PRO NOVÝ TRESTNÍ ŘÁD. Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád). 2008 [online].

Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4980&d=281460> [cit. 3.3.2020].

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČHTA, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 640.

který je odlišný od retributivní (trestající) justice, vycházející z toho názoru, že „současná trestní spravedlnost nepředstavuje adekvátní reakci společnosti na kriminalitu.“²⁰

Oba tyto koncepty (jak retributivní, tak restorativní justice) obecně nelze chápat jako úplné protiklady, byť například naprosto odlišně přistupují již k podstatě samotného trestného činu.

Restorativní justice vychází především z toho, že primárním cílem není trestní postih pachatelů trestného činu, ale obnovení vztahů narušených právě spácháním trestného činu, předcházení recidivě těchto pachatelů, jakož i odčinění újmy společně s vytvořením předpokladů pro jejich vhodné společenské uplatnění.²¹

Restorativní justice tak má pomoci k obnovení narušených vztahů mezi pachatelem trestného činu (obviněným) a obětí (poškozeným) tohoto činu. Chybou by však bylo myslet si, že se přístup restorativní justice omezuje pouze na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení²², byť takovéto vyrovnání (na materiální úrovni) je dle mého názoru z hlediska poškozeného primární (byť ne jedinou) motivací k souhlasu s využitím některého z odklonů, např. narovnání.

Dalším důležitým pilířem restorativní justice je snaha přivést pachatele trestného činu k převzetí své odpovědnosti za spáchaný trestný čin, zejména k tomu, aby pachatel opravdu pochopil následky svého protiprávního jednání a uznal, že něco způsobil.²³

Pochopením a upřímným uznáním viny ze strany pachatele trestného činu totiž může dojít k zamezení budoucí recidivy ze strany pachatele²⁴, což je jistě hlavní cíl ne pouze restorativní justice, ale justice obecně, i když jde o cíl nejobtížnější, kterého lze dosáhnout pouze uložením takové trestněprávní sankce, která nejen, že bude pro pachatele spravedlivá vzhledem např. k závažnosti jeho trestného činu, ale také přiměřená a která nebude v pachateli evokovat pocit ukřivděnosti. Je jasné, že ze všech trestněprávních sankcí, které obsahuje náš právní řád v rámci trestního práva, by tohoto cíle bylo nejhůře (pokud vůbec) dosaženo při výkonu trestu nepodmíněného odnětí svobody. Pobytem ve věznicí totiž dochází k adaptaci na prostředí uvnitř věznice a

²⁰ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014, s. 23.

²¹ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář.*, II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 668-9.

²² ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČTA, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 729.

²³ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 12.

²⁴ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014, s. 25.

k přizpůsobování se daným podmínkám, které má za následek potlačení individuality odsouzených osob a zároveň v určité míře také dokonce i ospravedlňování činu ze strany ostatních spoluvězňů²⁵ a míra pochopení a uznání viny se ze strany pachatele tak logicky snižuje.

Výše jsem zmínil, že celý koncept restorativní justice směřuje k obnovení narušených vztahů mezi pachatelem a poškozeným a kromě toho, že se vyžaduje aktivní role obou těchto subjektů, předpokládá se účast ještě dalších subjektů, zejména úředníků probační a mediační služby (k tomu viz dále). Nicméně, všechny tyto strany nemají stejné postavení, neboť každá z nich má jiné potřeby a přání, které jsou velmi často od sebe navzájem odlišné.²⁶

Základním prostředkem v rámci restorativní justice je nástroj zvaný mediace podle zákona o Probační a mediační službě. Mediaci můžeme charakterizovat jako určitou formu osobního kontaktu, který je veden především mezi pachatelem a poškozeným a která bývá prováděna buď na pokyn orgánu činného v trestním řízení, nebo i bez takového pokynu, a to z pokynu jak obviněného, tak poškozeného. Nicméně je důležité dodat, že se mediace řídí zásadou dobrovolnosti obou stran a je vždy podmíněna souhlasem jak ze strany obviněného, tak i ze strany poškozeného²⁷ a ani jedna ze stran tedy nemůže být k mediaci nucena proti svojí vůli.

Osobu, která zprostředkovává a vede osobní kontakt pachatele a poškozeného, poté nazýváme mediátorem, který umožňuje se těmto dvěma subjektům setkat, umožňuje poškozenému sdělit pachateli, jak jej svým činem skutečně poškodil (a to nejen pouze materiálně), a na druhé straně umožňuje dát možnost též pachateli, aby vysvětlil, proč spáchal daný trestný čin.²⁸

Roli mediátorů v trestních věcech plní úředníci Probační a mediační služby.²⁹ Roli mediátorů v trestních věcech, konkrétně u narovnání, je věnována samostatná pasáž této práce v její druhé kapitole.

Poté, co jsem tedy vyjasnil pojem restorativní justice, lze vymezit též základní principy tohoto přístupu, které jsou následující:

²⁵ Srov. KARABEC, Zdeněk: *Koncept restorativní justice*. In: Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů. Ed. Zdeněk Karabec. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2003, s. 5 a 10.

²⁶ STRÉMY, Tomáš, Lucia KURILOVSKÁ a Miroslava VRÁBLOVÁ. *Restorativna justícia*. Praha: Leges, 2015, s. 29.

²⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 289.

²⁸ ZÚBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 119-20.

²⁹ ŠTERN, Pavel, Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ a Dagmar DOUBRAVOVÁ. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 38.

1. Základem trestní odpovědnosti je spáchání trestného činu.
2. Tento trestný čin je projevem určitého konfliktu nebo nějaký konflikt zakládá, přičemž na takový konflikt může být nahlíženo v několika rovinách a sice: jako na konflikt mezi konkrétními osobami (pachatel, oběť nebo např. osoby z jejich sociálního prostředí), dále jako na konflikt mezi zájmy pachatele a dalších osob a zájmem veřejným, a v poslední řadě také jako na konflikt mezi normami (představami či hodnotami) pachatele a normami společenskými.
3. Při řešení trestních věcí by měly být zohledňovány jak oprávněné zájmy jednotlivých osob dotčených určitým způsobem trestným činem, tak i zájem veřejný zahrnující přiměřenou reakci na spáchaný trestný čin.
4. Taková to reakce může, ale nemusí, mít podobu trestu. Výchovný vliv může (i by vlastně mělo mít) již samotné projednání trestného činu a trestní represe by měla být využívána až jako prostředek ultima ratio.
5. Využití mediace, odklonů v trestním řízení a alternativních sankcí není jen jakousi levnou milostí pro pachatele, ale všechny tyto instrumenty by měly obsahovat i sankční prvky různé intenzity, které zohledňují jednotlivé okolnosti daného trestného činu, jeho pachatele atd.³⁰

Jak již bylo zmíněno výše, prvky restorativní justice se uplatňují pouze u odklonů v užším slova smyslu. Z důvodu, že bych rád bych čtenáři mojí práce nastínil principy fungování všech odklonů, a nikoliv pouze odklonů v užším slova smyslu, bude se následující část mé práce věnovat odklonům v širším slova smyslu. Nicméně u těch odklonů, u kterých se prvky restorativní justice uplatňují (tedy u odklonů v užším slova smyslu), na to čtenáře hodlám upozornit a pokusím se nastínit, v čem konkrétně se prvky restorativní justice u toho kterého odklonu v užším slova smyslu uplatňují.

1.3 Trestní příkaz

Jak již bylo zmíněno výše, zařazení trestního příkazu mezi odklony bývá občas problematické a při rozhodování o tom, zda li trestní příkaz zařadit mezi odklony nebo nikoliv, je důležité, zda na trestní příkaz nahlížíme jako na odklon v širším nebo v užším slova smyslu. Jelikož na trestní příkaz osobně nahlížím „pouze“ jako na odchylku od standardního průběhu řízení (podle schématu obžaloba – hlavní líčení – rozsudek), řadím trestní příkaz mezi odklony v trestním řízení a hodlám se mu na

³⁰ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014, s. 26-7.

následujících několika stranách věnovat. Stejně se k problematice zařazení trestního příkazu mezi odklony staví Nejvyšší státní zastupitelství³¹ nebo Pelc s Tejnskou.³²

Trestní příkaz nalezneme v našem právním řádu upravený v hlavě dvacáté trestního řádu, která nese název Zvláštní způsoby řízení, oddílu pátém, který je označen jako Řízení před samosoudcem, v § 314e a násl.

Podstatou trestního příkazu je skutečnost, že soud nerozhoduje na základě důkazů, které před ním byly provedeny v hlavním líčení, avšak pouze na základě obsahu spisu, který byl soudu předložen společně s podanou obžalobou nebo návrhem na potrestání. Rozhodné v tomto případě je tedy to, zda li je v předmětné trestní věci spolehlivě zjištěn skutkový stav již z důkazů, které jsou obsaženy ve spisovém materiálu.³³ Pokud tomu tak nebude a pokud soud neučiní žádné z rozhodnutí uvedených v § 314c odst. 1 TŘ, nařídí podle § 314d odst. 1 TŘ hlavní líčení.

Trestní příkaz lze vydat pouze v řízení před samosoudcem. Samosoudce koná vždy pouze řízení o trestných činech, na které zákon stanoví trest svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let (srov. § 314a odst. 1 TŘ). Relevantní jsou vždy trestní sazby uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku bez jakýchkoliv modifikací (např. vyplývajících z § 43 TZ nebo 108 TZ).³⁴ Z dikce ustanovení § 314a odst. 1 ve spojení s § 14 odst. 2 TZ vyplývá, že samosoudce tedy vždy koná řízení pouze o přečinech.

Trestním příkazem však nelze uložit všechny trestněprávní sankce, které obsahuje trestní zákon. Konkrétní trestněprávní sankce, které lze trestním příkazem, nalezneme taxativně vyjmenované v § 314e odst. 2 písm. a) až i) TŘ.

Jedná se o trest odnětí svobody do jednoho roku s podmíněným odkladem jeho výkonu, domácí vězení do jednoho roku, trest obecně prospěšných prací, trest zákazu činnosti do pěti let, peněžitý trest, trest propadnutí věci, vyhoštění do pěti let, zákaz pobytu do pěti let a trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce do pěti let. Dodám jen, že do 31.12.2001 bylo možné trestním příkazem uložit i nepodmíněný trest odnětí svobody.³⁵

³¹ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ ČR. Odklony v trestním řízení. 2012 [online]. Dostupné z: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/prubeh-řízení-v-trestních-a-netrestních-vecech/odklony-v-trestním-řízení> [cit. 1.3.2020].

³² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 737.

³³ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČTA, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 733.

³⁴ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář.*, II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 774.

³⁵ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČTA, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 733.

Z výše uvedeného výčtu můžeme vyvodit, že jediným druhem trestněprávní sankce, které lze trestním příkazem uložit, je trest ve smyslu § 52 TZ a nikoliv ochranné opatření ve smyslu § 98 TZ, což zároveň deklaruje též trestní řád v § 314e odst. 6 písm. b).

Skutečnost, že trestní příkaz nelze vydat v případě, jestliže má být rozhodováno o ochranném opatření ovšem není jediným omezením, pro které trestní příkaz nelze vydat. Další, ale ne jediný, okruh omezení najdeme v § 314e odst. 6 písm. a) a písm. c). V prvním případě nelze vydat trestní příkaz v řízení proti osobě, jejíž svéprávnost je omezena a ve druhém, jestliže má být uložen souhrnný trest nebo společný trest a předchozí trest byl uložen rozsudkem. Poslední případ, kdy trestní příkaz nelze vydat, nenajdeme již v trestním řádu, nýbrž v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen ZSVM) Podle § 63 ZSVM nelze trestní příkaz vydat v řízení proti mladistvému, který nedovršil osmnáct let věku.

V situaci, kdy je trestní příkaz vydán v řízení, v němž to není podle trestního řádu (nebo podle ZSVM) výslovně vyloučeno, má trestní příkaz povahu odsuzujícího rozsudku, přičemž účinky spojené s vyhlášením rozsudku nastávají doručeném trestního příkazu obviněnému (srov. § 314e odst. 7 TŘ).

Opravným prostředkem proti trestnímu příkazu je odpor. K jeho podání jsou oprávněni obviněný, osoby, které jsou oprávněny podat v jeho prospěch odvolání a státní zástupce. Místně příslušným soudem pro podání odporu je soud, který trestní příkaz vydal, a to ve lhůtě do osmi dnů od jeho doručení. Skutečnost, že obviněný může proti trestnímu příkazu podat odpor, je důležitá z hlediska souladu práva obviněného na veřejné projednání věci před nezávislým a nestranným soudem během řádného a spravedlivého procesu, neboť podáním odporu se trestní příkaz ruší a samosoudce nařídí hlavní líčení a výše uvedená práva obviněného tak nejsou dotčena.³⁶ Naproti tomu je potřeba dodat, že není-li ve lhůtě osobou oprávněnou k podání odporu odpor podán, trestní příkaz se stává pravomocným a vykonatelným (srov. §314g odst. 1 in fine TŘ).

Velkým problémem v souvislosti s podáním odporu je skutečnost, že okruh osob, které odpor můžou podat, nezahrnuje poškozeného, který je tak značně znevýhodněn oproti standardnímu řízení.³⁷

³⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní příkaz jako forma odklonu v trestním řízení*. In: JELÍNEK, Jiří. *Alternativní řešení trestních věcí: sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2015, trestní sekce*. Praha: Leges, 2015, s. 9-10.

³⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 748.

De lege ferenda by tedy jistě bylo více než vhodné uvažovat nad zakotvením práva podat odpor i pro poškozeného. Stejný názor vyjádřili i autoři věcného záměru k novému trestnímu řádu právě ve věcném záměru, tudíž nyní nám nezbývá nic než čekat, zda li se tímto doporučením budou řídit i zákonodárci, až (pokud tedy vůbec) budou nový trestní řád přijímat. Vzhledem k tomu, že věcný záměr nového trestního řádu je na světě více než deset let, je můj postoj k tomu, že by se tak mělo stát v blízké době, poněkud skeptický.

V praxi má trestní příkaz mezi odklony naprosto dominantní pozici, neboť je využíván ve více než 50 % trestních věcí.³⁸ Podíváme-li se na statistiky, tak jen za období celého roku 2019 bylo trestním příkazem vyřízeno 40353 věcí.³⁹ Z této statistiky můžeme jasně dovodit snahu okresních soudů o zkrácení a zrychlení celého soudního řízení, což je pochopitelně žádoucí, a to nejen z hlediska osob na řízení zainteresovaných, ale také z hlediska závazků, které pro naši republiku vyplývají z mezinárodního práva (např. z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod).

1.4 Dohoda o vině a trestu

Institut dohody o vině a trestu byl do našeho právního řádu zaveden zákonem č. 193/2012 Sb. s účinností od 1.9.2012.⁴⁰

Dohodu o vině a trestu nalezneme v našem právním řádu upravenou v hlavě desáté trestního řádu, která nese název Zahájení trestního stíhání, další postup v něm a zkrácené přípravné řízení, oddílu šestém a dále pak v hlavě dvacáté, oddílu osmém, který nese název Řízení o schválení dohody o vině a trestu.

Dohoda o vině a trestu vychází z angloamerického právního systému, kde patří mezi jeden z určujících rysů trestního stíhání.⁴¹ Zákonodárce se při tvorbě institutu dohody o vině a trestu v České republice inspiroval právě angloamerickým dohodovacím řízením o vině a trestu (Guilty Plea, Plea Bargaining), ovšem s jistými modifikacemi, které byly z hlediska odlišné právní tradice nutné, aby tento institut v našem právním systému neodporoval principům českého trestního procesu původně

³⁸ ŠÁMAL, Pavel. Odklony v justiční praxi. Pravniprostor.cz [online]. 1. 8. 2019. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/odklony-v-justicni-praxi> [cit. 3.3.2020].

³⁹ Tabulkové přehledy o vyřizování soudních agend. Cslav.justice.cz [online]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html> [cit. 3.3.2020].

⁴⁰ ŠČERBA, Filip. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 18.

⁴¹ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář*. I. díl., Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 1306.

založeném na inkvizičním procesu s akuzičními prvky, avšak lze uvést i inspiraci ze zemí kontinentálního právního systému, jako např. nám nejbližší úpravu slovenskou nebo dále poté úpravu italskou.⁴²

Důvodem pro přijetí daného institutu bylo především zrychlení, zjednodušení a zefektivnění konkrétního trestního řízení před soudem, jako součást práva na spravedlivý proces podle článku 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, což koresponduje se snížením rizika tzv. sekundární viktimizace poškozeného, neboť při dlouhém a necitlivě vedeném trestním řízení často dochází k přezíravému přístupu orgánů činných v trestním řízení k poškozenému, který je tak v konkrétní věci nucen opakovaně vypovídat, být konfrontován s pachatelem a údaje o něm jsou též z hlediska veřejnosti hlavního líčení též neformálně prezentovány na veřejnosti.⁴³ Úprava by též měla pomoci i s odbřemeněním justice, jehož následkem by tak soudy měly více času a prostředků na řešení složitějších věcí.⁴⁴

Na druhé straně se pochopitelně setkáme i s argumenty proti přijetí dohody o vině a trestu. Těmi jsou především nerespektování některých dosavadních zásad trestního řízení, jako např. zásada veřejnosti, ústnosti a bezprostřednosti a zejména pak zásada materiální pravdy – zjišťování skutkového stavu bez důvodných pochybností, neboť přiznání viny ze strany obžalovaného nemusí být vždy zcela dobrovolné, což je zajisté zásah do zásady zákazu donucování k doznání. Dále se pak můžeme setkat s námitkou, že státní zástupce a obviněný nepředstavují smluvní strany a nemají tak právo disponovat s trestním řízením. V neposlední řadě je argumentem proti dané úpravě i obava, že institut dohody o vině a trestu může negativně ovlivnit právní systém tím, že vytváří dojem, že jeho podstata je spočívá v určitém obchodu mezi pachatelem a státním zástupcem (něco za něco), což v konečném důsledku může vzbudit nedůvěru nejen v trestní soudnictví, ale v justici obecně.⁴⁵

Dohodu o vině a trestu bychom mohli charakterizovat jako „*postup, při kterém se obviněný (povinně zastoupený obhájcem), poškozený a státní zástupce dohodnou na návrhu dohody o vině a trestu, kterou musí schválit a vyhlásit soud odsuzujícím*

⁴² ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 2260-1.

⁴³ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČTA, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 752.

⁴⁴ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 2261.

⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČTA, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 752-3.

*rozsudkem.*⁴⁶ Podstatou dohody o vině a trestu je tedy určitá formální dohoda, kterou mezi sebou uzavírají pachatel trestného činu a stát, který je v tomto případě reprezentován státním zástupcem, přičemž za podmínky, že pachatel prohlásí, že spáchal skutek, za který je stíhán a při rezignaci pachatele na oprávnění projednávat svou věc veřejně v plném rozsahu dokazování při respektování všech zásad trestního řízení, je mu poskytnuta výhoda jak hmotněprávního charakteru, tak i jiná výhoda v trestním řízení, na kterou by jinak neměl právní nárok (typicky možnost vyjednávat se státním zástupcem a dosáhnout tak uložení trestněprávní sankce v užší míře).⁴⁷ Uzavřením dohody o vině a trestu se obviněný vzdává práva na projednání své věci před nezávislým a nestranným soudem ve veřejném hlavním líčení.⁴⁸

Z výše uvedeného vyplývá, že soud se uzavírání dohody o vině a trestu neúčastní. Jeho role spočívá v tom, že stojí na konci celého procesu a dohodu o vině a trestu odsuzujícím rozsudkem schvaluje (srov. § 314r odst. 4 TŘ), byť § 314r odst. 2 TŘ mu dává možnost tak neučinit z důvodů obsažených ve zmíněném ustanovení a v takovém případě pak soud usnesením celou věc vrátí do přípravného řízení.

Státní zástupce může zahájit jednání o dohodě a trestu na návrh obviněného, ale i bez takového návrhu z vlastní iniciativy, jestliže výsledky vyšetřování dostatečně prokazují závěr, že se skutek stal, že tento skutek je trestným činem a že jej spáchal obviněný (srov. § 175a odst. 1 TŘ). Nicméně se jedná ze strany státního zástupce o fakultativní možnost v mezích jeho diskreční pravomoci, na kterou nemá obviněný právní nárok, a je tedy pouze na státním zástupci, zda této možnosti využije.⁴⁹

Proto, aby mohla dohoda o vině a trestu vůbec sjednána, je třeba splnit několik podmínek. Tou první a bezesporu nejdůležitější je prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán, přičemž na základě dosud opatřených důkazů a dalších výsledků přípravného řízení nesmí být důvodné pochybnosti o pravdivosti tohoto prohlášení (srov. § 175a odst. 3 TŘ), avšak nedojde-li k dohodě o vině a trestu, k prohlášení viny učiněné obviněným se v dalším řízení nepřihlíží (srov. § 175a odst. 7

⁴⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2016, s. 922.

⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČTA, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, TPP, s. 751.

⁴⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2016, s. 922.

⁴⁹ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář*. I. díl., Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 1307.

TŘ). Mimo to musí být zároveň splněna podmínka nutné obhajoby podle § 36 odst. 1 písm. d) TŘ.

Dohodu o vině a trestu však nelze sjednat ve všech případech. Nelze ji sjednat v řízení o zvlášť závažném zločinu a v řízení proti uprchlému, což jsou důvody, které taxativně vymezuje § 175a odst. 8 TŘ a dále pak v řízení ve věci mladistvého, který nedovršil 18 let věku, což je důvod, který nalezneme v § 63 ZSVM.

Při sjednávání dohody o vině a trestu musí státní zástupce dbát též práv poškozených, která nesmějí být oslabena. V první řadě má poškozený právo být informován o vedení řízení o sjednání dohody o vině a trestu.⁵⁰ Zákon též stanovuje orgánům činným v trestním řízení povinnost upozornit poškozeného na možnost, že během přípravného řízení může dojít ke sjednání dohody o vině a trestu (srov. § 46 TŘ). Je-li ze strany státního zástupce rozhodnuto o provedení dohodovacího řízení, vyrozumí o době a místě jednání poškozeného, ledaže ten již předtím prohlásil, že se vzdává svých práv, která mu jsou zákonem jako poškozenému přiznána. Pokud tak poškozený výslovně neučinil, státní zástupce ho o provedení dohodovacího řízení vyrozumí a znovu ho upozorní na možnost uplatnit svá práva týkající se náhrady škody nebo bezdůvodného obohacení nejpozději při prvním jednání. Poškozený však nemusí být samotnému sjednávání dohody o vině a trestu přítomen a dohodu o vině a trestu tak lze sjednat i bez jeho přítomnosti, typicky v momentě, kdy se poškozený k jednání nedostaví, ač o něm byl vyrozuměn, nedostaví-li a zároveň svůj nárok již uplatnil nebo pokud prohlásil, že jej uplatňovat nebude.⁵¹

Proti rozsudku, kterým soud schválil dohodu o vině a trestu, může poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, podat odvolání pro nesprávnost výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení, ledaže v dohodě o vině a trestu souhlasil s rozsahem a způsobem náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydáním bezdůvodného obohacení a tato dohoda byla soudem schválena v podobě, s níž souhlasil (srov. § 245 odst. 1 2.věta TŘ).

V recentní praxi není dohoda o vině a trestu příliš využívána. Podíváme-li se na statistiky, tak za období celého roku 2019 bylo dohodou o vině a trestu vyřízeno pouze

⁵⁰ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČTA, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 757.

⁵¹ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČTA, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 757.

130 věcí.⁵² Důvodu tak sporadického využití může být hned několik. V první řadě to může být fakt, že okruh věcí, ve kterých lze dohodu o vině a trestu sjednat, je prakticky totožný s okruhem věcí, ve kterých státní zástupce může zvolit nějaký jiný odklon. Dalším důvodem může být fakt, že dohodu o vině a trestu nelze uzavřít během hlavního líčení⁵³ a v poslední řadě velice významnou roli v tomto ohledu hraje i fakt, že dohodu o vině a trestu nelze sjednat v řízení o zvlášť závažném zločinu, jak již bylo zmíněno výše. Z tohoto důvodu by se tak zákonodárce mohl inspirovat úpravou účinnou na území Slovenska a možnost uzavřít dohodu o vině a trestu na našem území tak upravit bez výše uvedených výjimek, což by bezpochyby zvýšilo počet případů, ve kterých by byla dohoda o vině a trestu uzavírána.

1.5 Odstoupení od trestního stíhání mladistvého

Odstoupení od trestního stíhání mladistvého je jediným z odklonů, jež není upraven společně s ostatními v trestním řádu, ale vzhledem k jeho využití pouze u mladistvých pachatelů jej nalezneme upraven v § 70 a násl. zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Podotknu jen, že zákon o soudnictví ve věcech mládeže má ve vztahu k trestnímu zákoníku a trestnímu řádu postavení *lex specialis*.

Odstoupení od trestního stíhání mladistvého však není jediným typem odklonu, který lze v řízení s mladistvým využít. Dále je možné v řízení proti mladistvému uplatnit též narovnání, podmíněné zastavení trestního stíhání a taktéž podmíněné odložení návrhu na potrestání (o těchto institutech viz dále).⁵⁴ Dalšími dvěma odklony, které je možné v řízení proti mladistvému využít, jsou trestní příkaz a dohoda o vině a trestu, nicméně k přípustnosti obou zmíněných institutů je třeba, aby mladistvý, proti kterému je řízení vedeno, dovršil 18 let věku (srov. § 63 ZSVM).

Odstoupení od trestního stíhání mladistvého přichází v úvahu pouze, pokud již došlo k naplnění účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže, a to jinou cestou, než projednáním věci ve standardním hlavním líčení a rozhodnutím o vině a užití trestního

⁵² Tabulkové přehledy o vyřizování soudních agend. Cslav.justice.cz [online]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html> [cit. 3.3.2020].

⁵³ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář*. I. díl., Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 1309.

⁵⁴ CHMELÍK, Jan et al. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 461.

opatření.⁵⁵ Skutečnost, že se věc neprojednává ve standardním hlavním líčení a nerozhodne se o vině a užití trestního opatření, je mj. jedním z atributů restorativní justice a zároveň také důvodem, proč odstoupení od trestního stíhání mladistvého řadíme mezi odklony v užším slova smyslu, jak již bylo zmíněno výše.

Výše zmíněného naplnění účelu zákona bude podle § 1 odst. 2 ZSVM dosaženo především tím, se na mladistvého pachatele užije takové opatření, které přispěje k tomu, aby se nadále páčání protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem, a to např. náhradou způsobené škody nebo dobrovolnou účastí v probačním programu.⁵⁶

K tomu, aby mohl soud (v tomto případě vzhledem k ustanovení § 4 ZSVM soud pro mládež) nebo v přípravném řízení státní zástupce rozhodnout o odstoupení od trestního stíhání mladistvého, je zapotřebí splnit následující kumulativní podmínky:

- a) je vedeno řízení o provinění, na které trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody do tří let, přičemž je rozhodující sazba dle trestního zákoníku, a nikoliv trestní sazba snížení podle § 31 odst. 1 ZSVM,
- b) absence veřejného zájmu na dalším stíhání mladistvého, přičemž rozhodující v tomto případě bude povaha a závažnost provinění a zároveň též postoj mladistvého ke svému jednání,
- c) trestní stíhání není nadále účelné (např. z důvodu přistoupení k odstranění škodlivých následků svého protiprávního jednání ze strany mladistvého) a
- d) potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páčání dalších provinění.⁵⁷

Následné rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání mladistvého má formu usnesení, jež obligatorně obsahuje dva výroky. V první řadě toho usnesení obsahuje výrok o tom, že se odstupuje od dalšího stíhání mladistvého a v druhé řadě výrok o zastavení trestního stíhání pro skutek, pro který se trestní stíhání vede. Mimo tyto dva obligatorní výroky může rozhodnutí obsahovat výroky další, avšak jedná se pouze o výroky fakultativními, jako je např. o výrok o uložení výchovného opatření.⁵⁸

⁵⁵ ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, s. 179.

⁵⁶ ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 208.

⁵⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 755-6.

⁵⁸ ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, s. 183.

Před tím, než rozhodnutí o odstoupení trestního stíhání nabyde právní moci, se mladistvý může rozhodnout, že trvá na projednání věci v trestním řízení, což je právo, které mu vyplývá v čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod. Musí tak učinit prohlášením, a to do tří dnů od doručení usnesení rozhodnutí o odstoupení trestního stíhání. V takovém případě soud, neshledá-li důvod ke zproštění mladistvého, vysloví sice vinu, trestní opatření však neuloží (srov. § 70 odst. 5 a 6 ZSVM).

Poté, co rozhodnutí nabyde právní, vytváří překážku věci pravomocně rozhodnuté (*rei iudicatae*) a je možné jej zvrátit pouze cestou mimořádných opravných prostředků, konkrétně podáním návrhu na obnovu řízení.⁵⁹

1.6 Podmíněné zastavení trestního stíhání

Institut podmíněného zastavení trestního stíhání byl zaveden do českého trestního řádu jeho novelou provedenou zákonem č. 292/1993 Sb. a upraven jej nalezneme v hlavě dvacáté, oddílu třetím, konkrétně v § 307 a § 308 trestního řádu.

Jedná se o odklon, jež je možno uplatnit při splnění zákonem stanovených předpokladů v případě, kdy stíhaná, trestně odpovědná osoba, naplnila všechny znaky trestného činu, pro který je stíhána, avšak účel trestního stíhání této osoby může být naplněn i bez standardní reakce na něj, tj. bez uložení určitého trestu.⁶⁰ Jeho podstata spočívá v tom, že *vyhová-li obviněný určitým podmínkám po stanovenou zkušební dobu, bude jeho trestní stíhání zastaveno definitivně, resp. účinky zastavení trestního stíhání nastanou právní mocí rozhodnutí o tom, že se obviněný osvědčil, nebo uplynutím doby jednoho roku po skočení zkušební doby, pokud nebylo učiněno rozhodnutí o osvědčení, aniž na tom měl obviněný vinu (tzv. fikce osvědčení)*.⁶¹ Avšak do doby, než výše zmíněné účinky zastavení trestního stíhání opravdu nastanou, má podmíněné zastavení trestního stíhání povahu pouze mezitímního rozhodnutí ve věci,⁶² trestní stíhání tím tedy pravomocně nekončí a nevytváří tak překážku věci pravomocně rozhodnuté (*rei iudicatae*).

⁵⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 757.

⁶⁰ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář.*, II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 667.

⁶¹ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČTA, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 737.

⁶² DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář.*, II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 668.

Podmíněné zastavení trestního stíhání řadíme, jak již bylo zmíněno výše, mezi odklony v užším slova smyslu, tedy mezi ty, u kterých se uplatňují prvky tzv. restorativní justice (pojem restorativní justice viz výše). V tomto konkrétním případě bychom mohli zmínit především fakt, že při přistoupení k podmíněnému odsouzení nedochází k vynesení odsuzujícího rozsudku (a tedy ani k jeho důsledkům) a zároveň také snazší možnost pro poškozeného, jemuž byla činem způsobena škoda, jak dosáhnout uspokojení svých nároků, neboť náhrada škody je jedním ze základních podmínek u tohoto institutu (viz níže).

Základní předpoklady, za kterých může soud nebo v přípravném řízení státní zástupce podmíněně zastavit trestní stíhání, jsou stanoveny v § 307 TŘ. Z § 307 odst. 1 TŘ vyplývají následující kumulativní podmínky:

- a) koná se řízení o přečinu (srov. § 14 odst. 2 TZ),
 - b) obviněný s takovýmto postupem souhlasí,
 - c) obviněný se k činu doznal,
 - d) obviněný nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu, anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě,
 - e) obviněný vydal bezdůvodné obohacení činem získané, nebo s poškozeným o jeho vydání uzavřel dohodu, anebo učinil jiná vhodná opatření k jeho vydání,
- a vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující.

V případě postupu podle tohoto odstavce se poté obžalovanému stanoví zkušební doba v rozmezí šesti měsíců až dvou let (srov. § 307 odst. 3 TŘ).

Novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 193/2012 Sb. však bylo ustanovení § 307 doplněno ještě o odst. 2, který obsahuje úpravu zvláštní formy podmíněného zastavení trestního stíhání. Tento postup se poté uplatňuje u přečinů s vyšší společenskou škodlivostí. Pro postup podle této zvláštní formy pak musí být splněny jednak podmínky obecné stanovené v § 307 odst. 1, a dále pak ještě podmínky speciální, stanovené v § 307 odst. 2.⁶³

Odst. 2 výše zmíněného ustanovení pak tedy vedle obecných podmínek z odst. 1 stanovuje následující podmínky:

- a) obviněný se zaváže, že se během zkušební doby zdrží určité činnosti, v souvislosti s níž

⁶³ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČTA, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 738.

se dopustil přečinu, nebo

b) složí na účet soudu a v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního právního předpisu, a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu, a vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující.

Jelikož se tento postup uplatňuje u společensky závažnějších přečinů, zákonodárce upravil odlišně i délku zkušební doby, která se pro obviněného stanovuje. Výše jsem zmínil, že v případě postupu podle odst. 1 je zkušební doba stanovena v rozmezí od šesti měsíců do dvou let, v případě postupu podle odst. 2 je zkušební doba stanovena až na 5 let, přičemž spodní hranice sazby se nemění (srov. § 307 odst. 3 TŘ).

Ustanovení § 308 odst. 1 TŘ poté upravuje procesněprávní následky pro případ, že obviněný vedl po zkušební dobu řádný život, splnil povinnost nahradit způsobenou škodu, vydal bezdůvodné obohacení nebo jinou povinnost, k jejímuž splnění se zavázal, a vyhověl i dalším uloženým omezením. V takovém případě rozhodne soud nebo v přípravném řízení státní zástupce, že se obviněný osvědčil. V opačném případě rozhodne, že se neosvědčil, což může ovšem učinit i během zkušební doby. Jestliže však do jednoho roku od uplynutí zkušební doby nebylo učiněno rozhodnutí podle odst. 1, aniž na tom měl obviněný vinu, má se za to, že se osvědčil (tzv. fikce osvědčení; srov. § 307 odst. 2 TŘ). Pokud soud nebo v přípravném řízení státní zástupce rozhodne, a to tedy případně i během zkušební doby, že se neosvědčil, v trestním stíhání se pokračuje (srov. § 308 odst. 1 2.věta TŘ).

V momentě, kdy rozhodnutí o osvědčení nabyde právní moci nebo kdy uplyne lhůta podle odst. 2, nastávají účinky zastavení trestního stíhání, tedy překážka věci pravomocně rozhodnuté (*rei iudicatae*).

V praxi je institutu podmíněného zastavení trestního stíhání využíváno poměrně často, v roce 2019 tomu tak bylo ve 1427 případech.⁶⁴ Nebudeme-li brát v potaz trestní příkaz, na jehož zařazení mezi odklony nepanuje v teorii jednotný názor, je podmíněné stíhání nejčastěji využívaným odklonem. Výše jsem však trestní příkaz mezi odklony zařadil, a proto si dovoluji odsunout podmíněné zastavení trestního stíhání v žebříčku využívání odklonů v trestním stíhání až na druhé místo právě za trestní příkaz. Důvodem, že se podmíněné zastavení trestního stíhání v praxi využívá daleko více než

⁶⁴ Tabulkové přehledy o vyřizování soudních agend. Cslav.justice.cz [online]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html> [cit. 3.3.2020].

podobný institut, narovnání, je dle mého názoru ten, že u narovnání dojde při jeho schválení k zastavení trestního stíhání a ve vytvoření překážky věci pravomocně rozhodnuté (*rei iudicatae*), zatímco u podmíněného zastavení trestního stíhání, jak již vyplývá z názvu tohoto institutu, nikoliv. Považuji za správné, že náš právní řád obsahuje instituty, kterými lze vyřídit věc mimo hlavní, kolikrát velice zdlouhavé, líčení, avšak stejně tak považuji za správné, že stát chce poté ještě několik měsíců sledovat chování pachatele a mít tak jistotu, že se opravdu napravil a že po stanovenou dobu vede řádný život. Z hlediska pachatele je zde samozřejmě motivace o co nejspřádanější způsob života, zejména proto, aby se celé trestní stíhání ukončilo a nedošlo k jemu pokračování z důvodu jeho špatného chování.

1.7 Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání

Institut podmíněné odložení podání návrhu na potrestání byl do našeho právní řádu zaveden novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 283/2004 Sb. Jeho právní úpravu nalezneme v hlavě desáté trestního řádu, která nese název Zahájení trestního stíhání, další postup v něm a zkrácené přípravné řízení, oddílu osmém, konkrétně v § 179g a násl.

Jedná se o odklon, který je vlastně obdobou podmíněného zastavení trestního stíhání s tím rozdílem, že je určen výhradně pro aplikaci ve zkráceném přípravném řízení, a proto také jeho využití přichází v úvahu pouze u přečinů, u kterých je možné konat zkrácené přípravné řízení (srov. 179a odst. 1 TŘ).⁶⁵ Z toho důvodu, že lze tento institut využít pouze v přípravném zkráceném řízení, o jeho použití proto vždy rozhoduje pouze státní zástupce (srov. § 179g odst. 1 TŘ).

Podmínky pro využití tohoto institutu jsou totožné s podmínkami, za kterých lze přistoupit k podmíněnému zastavení trestního stíhání (k jeho podmínkám viz výše), a to díky novele trestního řádu č. 193/2012 Sb. díky které ke sjednocení těchto podmínek došlo.

Rozdíly mezi těmito dvěma instituty pak vyplývají jen ze skutečnosti, že u podmíněného odložení podání návrhu na potrestání se jedná o rozhodnutí, které bylo učiněno ve zkráceném přípravném řízení. Z tohoto důvodu se tedy rozhoduje ve věci podezřelého (a nikoliv obviněného), doznání ve smyslu § 179a odst. 1 písm. a) TŘ musí být učiněno v rámci výslechu podezřelého podle § 179b odst. 3 TŘ a jak již bylo

⁶⁵ FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 7., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 800.

zmíněno výše, v tomto případě rozhoduje pouze státní zástupce (nikoliv soudce) a proto státnímu zástupci nepřísluší právo stížnosti uvedené v § 307 odst. 7 in fine TŘ.⁶⁶

Stejně tak je tomu i u rozhodnutí o osvědčení podezřelého. Podmínky pro osvědčení se shodují s těmi, které jsou potřeba u podmíněného zastavení trestního stíhání (k těmto podmínkám viz výše) a i zde rozdíly vyplývají pouze ze skutečnosti, že rozhodnutí bylo učiněno během zkráceného přípravného řízení. Rozhodnutí se tedy opět týká podezřelého (a nikoliv obviněného) a i zde rozhoduje pouze státní zástupce (nikoliv soudce) a z tohoto důvodu tedy ani zde nepřísluší státnímu zástupci právo stížnosti uvedené v § 308 odst. 4 in fine TŘ.⁶⁷

Právní mocí rozhodnutí o tom, že se podezřelý se osvědčil, nebo uplynutím lhůty uvedené v odstavci 2 nastávají účinky uvedené v § 11a odst. 1 písm. b) TŘ (srov. §179h odst. 3 TŘ). Nelze tedy zahájit trestní stíhání proti téže osobě a pro týž skutek.

Stejně jako výše zmíněné podmíněné zastavení trestního stíhání, i podmíněné odložení podání návrhu na potrestání řadíme mezi odklony v užším slova smyslu, tedy mezi ty, u kterých se uplatňují prvky tzv. restorativní justice (pojem restorativní justice viz výše), které jsou vlastně totožné s těmi, které byly zmíněny u podmíněného zastavení trestního stíhání, tj. absence odsuzujícího rozsudku s jeho důsledky a snazší náhrada škody poškozeného.

⁶⁶ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.*, Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 1365.

⁶⁷ Tamtéž, s. 1366.

2. Narovnání v trestním řízení

2.1 Obecné výklady o narovnání v trestním řízení

Narovnání je posledním z odklonů, který lze v trestním řízení využít. Najdeme jej upraven v hlavě dvacáté, oddílu čtvrtém trestního řádu. Jeho podstatou je dohoda mezi pachatelem (obviněným) na straně jedné a poškozeným na straně druhé, kterou jsou oprávněny schválit dva subjekty. V přípravném řízení je tímto subjektem státní zástupce a v řízení před soudem soud, přičemž procesním důsledkem schválení takové dohody je zastavení trestního stíhání (srov. § 309 TŘ ve spojení s § 11 odst. 1 písm. i) TŘ).

Narovnání je též možné uplatnit v řízení v trestních věcech mladistvých (srov. § 69 odst. 1 písm. b) ZSVM) a zároveň také v řízení proti právnickým osobám, neboť to není z povahy věci vyloučeno, především proto, že zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim („TOPO“) nemá ohledně odklonů obecně žádné speciální ustanovení ve smyslu § 1 odst. 2 TOPO.⁶⁸

Schválení takové dohody a posléze tedy zastavení trestního stíhání je však možné pouze za splnění všech kumulativních podmínek, které jsou obsaženy § 309 až § 314 TŘ, přičemž je samozřejmě mít na paměti, že se jedná o fakultativní vyřízení věci, a tedy ani splnění všech podmínek automaticky neznamena vyřízení věci tímto způsobem. Soud nebo v přípravném řízení státní zástupce mohou věc vyřídit tímto způsobem, pokud považují takový způsob vyřízení věci za dostačující vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu, k míře, jakou byl přečinem dotčen veřejný zájem, k osobě obviněného a jeho osobním a majetkovým poměrům (srov. 309 odst. 1 TŘ).

V takovém případě dochází k tomu, že *„místo trestu nebo hrozby dalším trestním stíháním se zde tedy využívá k působení na pachatele možnost odčerpat mu určité významné majetkové hodnoty a využít je ve prospěch toho, kdo byl nejvíce a bezprostředně trestným činem poškozen, a k obecnému blahu.“*⁶⁹

Účel narovnání v trestním řízení je dle mého názoru víceznačný. Samozřejmě prvotním účelem je zrychlení celého trestního řízení, k čemuž přispívá i fakt, že je to nejen soud, ale v přípravném řízení též výše zmíněný státní zástupce, kdo má pravomoc narovnání schválit. Dále poté náhrada újmy, která byla trestným činem způsobena a

⁶⁸ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 3514.

⁶⁹ SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY František, ŠÁMAL Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 82.

v poslední řadě je to vypořádání konfliktním stavu mezi obviněným a poškozeným,⁷⁰ což je zároveň též determinačním prvkem v podstatě celého principu restorativní justice.⁷¹

Vypořádáním konfliktním stavu mezi obviněným a poškozeným dochází k morální satisfakci poškozeného a zároveň s tím i k preventivnímu působení na obviněného,⁷² když „obviněný je zde vtažen do problémů poškozeného, aby si uvědomil rozsah, závažnost a dopad všech nepříznivých důsledků spáchaného přečinu na poškozeného, v důsledku toho byl motivován aktivně se podílet na jejich odstranění a sám na sobě pocítil nesprávnost svého počínání, a z tohoto důvodu si napříště vážil zájmů a hodnot narušených trestným činem a vyvaroval se jeho opakování.“⁷³

Narovnání je z výše uvedených důvodů považováno za odklon, který jako takový nejvíce respektuje a koresponduje s prvky restorativní justice.⁷⁴

Co se ovšem samotného zrychlení trestního řízení týče, je potřeba na tomto místě poznamenat, že vyřešení konkrétního konfliktu stran, tedy obviněného a poškozeného, se může značně protáhnout, a to zejména vzhledem k odlišným pohledům na to, jak vlastně celou věc vyřešit tak, aby byla pojímána spravedlivě nejen pro poškozeného, ale též pro obviněného. Z tohoto důvodu mám za to, že najít takový konsensus, který bude přijatelný pro všechny zúčastněné osoby, může být občas dosti problematické a zdouhavé, což poté prakticky resultuje v popření jednoho ze základních účelů tohoto institutu, tedy zrychlení celého trestního řízení.

2.2 Historický exkurz

Institut narovnání v trestním řízení byl do našeho právního řádu zaveden na základě novely trestního řádu, která byla provedena zákonem č. 152/1995 Sb., účinným od 1.9.1995.

Jednalo se o reakci na základě Doporučení Rady Evropy č. R (87) 18 ze dne 17. září 1987 o zjednodušení trestního řízení.

Jak vyplývá z důvodové zprávy k výše zmíněnému zákonu, v devadesátých letech minulého století došlo k nárůstu kriminality, kdy vzrostl počet případů

⁷⁰ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 145.

⁷¹ STRÉMY, Tomáš, Lucia KURILOVSKÁ a Miroslava VRÁBLOVÁ. *Restorativní justícia*. Praha: Leges, 2015, s. 58.

⁷² TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 145.

⁷³ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČHTA, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 745.

⁷⁴ ZŮBEK, Jan. *Úvaha k institutu narovnání a jeho budoucnosti*. *Trestněprávní revue*, Nakladatelství C.H. Beck, 2015, roč. 2015, č. 1, s. 6.

předkládaných soudům, především těch, při nichž pachateli hrozil mírnější trest. Společně s tehdejší reformou justice tak docházelo k přetěžování orgánů činných v trestním řízení, protahování délky trestního řízení a k průtahům při rozhodování trestních věcí, při čemž v důsledku toho v podstatě docházelo i k porušování mezinárodněprávních závazků v oblasti rychlého rozhodnutí tak, jak vyplývá z Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (srov. čl. 6 odst. 1 Úmluvy) a dále zároveň i z principu, podle kterého má být obviněný souzen bez zbytečného odkladu jak vyplývá Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (srov. čl. 14 odst. 3 písm. c) Paktu).⁷⁵

Z důvodové zprávy k tomuto zákonu dále vyplývá, že zavedení alternativy ke klasickému trestnímu řízení je potřeba nejen z důvodu zrychlení celého trestního řízení, ale též z důvodu zvyšujícího počtu odsouzených k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, nedostatečné kapacity věznic a vysoké míry recidivy.⁷⁶

Institut narovnání byl tedy implementován do našeho právního řádu jako „*možná forma vyřizování méně závažné trestné činnosti, kde zájem státu na potrestání pachatele ustupuje zájmu poškozeného a veřejnosti na satisfakci a určité formě odškodnění a představuje rychle proveditelný a ekonomicky nenáročný způsob reakce státu na spáchaný trestný čin.*“⁷⁷

2.3 Podmínky pro schválení narovnání v trestním řízení de lege lata

Podmínky pro schválení narovnání jsou v současné době upraveny v § 309 odst. 1 TŘ, kdy tento uvádí, že v řízení o přečinu může se souhlasem obviněného a poškozeného soud a v přípravném řízení státní zástupce rozhodnout o schválení narovnání a zastavit trestní stíhání, jestliže obviněný:

- a) prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho prohlášení bylo učiněno svobodně, vážně a určitě,
- b) uhradí poškozenému škodu způsobenou přečinem nebo učiní potřebné úkony k její úhradě, případně jinak odčiní újmu vzniklou přečinem,
- c) vydá bezdůvodné obohacení získané přečinem nebo učiní jiná vhodná opatření k jeho vydání, a

⁷⁵ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 3508-9.

⁷⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 152/1995 Sb.

⁷⁷ Tamtéž.

d) složí na účet soudu nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního právního předpisu, a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu, a považuje-li takový způsob vyřízení věci za dostačující vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu, k míře, jakou byl přečinem dotčen veřejný zájem, k osobě obviněného a jeho osobním a majetkovým poměrům.

Za splnění všech výše uvedených podmínek přichází tento postup v úvahu i ve zkráceném přípravném řízení. K jeho aplikaci je v takovém případě oprávněn výlučně státní zástupce, který tak činí usnesením o odložení věci za současného schválení narovnání (srov. § 179c odst. 2 písm. g) TŘ). Byť jiná odchylka není v citovaném ustanovení stanovena, z povahy věci je zřejmé, že v tomto případě není výrok o schválení narovnání spojen s výrokem o zastavení trestního stíhání, který je jinak obligatorní součástí rozhodnutí o schválení narovnání (k tomu srov. § 311 TŘ). Pokud jsou tedy dále uváděny bližší zásady postupu při schválení narovnání, platí i pro použití tohoto institutu.⁷⁸

2.3.1 Řízení o přečinu

Hned první podmínkou, kterou je potřeba splnit, je, že se musí konat řízení o přečinu. Zde cítím potřebu upozornit na změnu, které doznala úprava oproti úpravě účinné v době, kdy došlo k zavedení institutu narovnání do našeho právního řádu.

V době zavedení institutu narovnání do našeho právního řádu v roce 1995 (k tomu viz výše) totiž nebylo naše trestní právo založeno na bipartici trestných činů, a tedy nerozlišovalo mezi přečinem a zločinem tak, jako je tomu v současné době, avšak bylo založeno pouze na monopartici, což znamená, že naše trestní právo rozlišovalo jednotnou kategorii soudně trestných deliktů, kterým byl trestný čin.⁷⁹

Z tohoto důvodu byla tato podmínka v původním znění § 309 TŘ formulována odlišně, a to sice tak, že se vede stíhání obviněného pro trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let. Nijak jinak zákon ovšem využití institutu narovnání neomezoval, a tedy jeho využití přicházelo v úvahu jak u trestných činů nedbalostních, tak i u trestných činů úmyslných.

⁷⁸ RŮŽIČKA, Miroslav, PŮRY, František a ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 584-5.

⁷⁹ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 104.

Nicméně, v rámci rekodifikace trestního zákoníku došlo k odchýlení se od monopartice trestných činů a došlo k zavedení bipartice, tedy k vytvoření nových kategorií trestných činů, přečinů a zločinů, přičemž zároveň s tím došlo též k navýšení trestních sazeb trestu odnětí svobody u řady nedbalostních trestných činů, na které se narovnání v tehdejší rozsahu nemohlo vztahovat, byť ve svém důsledku by takové vyřízení trestní věci bylo více než vhodné.⁸⁰

Reakcí na to poté byla novelizace podmínek pro schválení narovnání, provedená zákonem č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, s účinností od 1. ledna 2010, která na změnu v souvislosti s odklonem od monopartice k bipartici reagovala tím, že nově umožnila schválit narovnání u všech přečinů, což je tedy stav, který přetrvává do současnosti.

Co se rozumí pod samotným pojmem přečin se dozvíme v § 14 odst. 2 TZ, který stanovuje, že přečinem jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Z toho můžeme vyvodit, že pro využití narovnání v případě nedbalostních trestných činů nehraje žádnou roli zákonná sazba, kterou lze za spáchaný nedbalostní trestný čin uložit a přečinem je tak opravdu každý nedbalostní trestný čin.

Narovnání tak může být využito i v řízeních o nedbalostních trestných činech s poměrně vysokou horní hranicí trestu odnětí svobody. Minimálně z teoretického pohledu na věc tak může být k narovnání přistoupeno např. v řízení proti pachateli přečinu usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1, odst. 3 a odst. 4 TZ, kdy v takovém případě je zákonná trestní sazba stanovena, tedy bez eventuálních modifikací podle obecné části trestního zákoníku, na tři léta až deset let, což už značí poměrně závažný trestný čin. Ovšem vzhledem k tomu, jak často je institut narovnání v praxi využíván, nebo spíše nevyužíván (k tomu viz dále), je takováto úvaha opravdu pouze čistě teoretická.

U úmyslných trestných činů je pro kvalifikaci přečinu stanovena horní hranice trestní sazby „do pěti let“, byť se jedná o poměrně nevhodnou formulaci, kritizovanou též v právní nauce, neboť slovní spojení trest odnětí svobody s horní hranicí „do pěti let“ běžně trestní zákon ani trestní řád neuvádí a toto spojení by tak mohlo být mnohem spíše vyloženo jako „méně než pět let“. Pro trestní sazbu 0 až 5 let, tedy pro sazbu včetně pěti let, se obvykle užívá spojení „nepřevyšující pět let“, jako je tomu např. v případě § 314a odst. 1 TŘ, který říká, že „samosoudce koná řízení o trestných

⁸⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb.

činech, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let“. De lege ferenda by tedy bylo minimálně z hlediska jednotné terminologie nanejvýš vhodné, aby takováto formulace byla užita též při vymezení přečinu u úmyslných trestných činů jako je tomu například ve slovenské právní úpravě, kdy v § 10 odst. 1 slovenského trestního zákona je přečin mimo jiné vymezen jako úmyslný trestný čin, na který trestní zákon ve zvláštní části stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí „nepřevyšující pět let.“ Záměr zákonodárce v České republice však patrně byl, byť s chybným vyjádřením, aby přečiny byly mimo jiné všechny úmyslné trestné činy s horní hranicí trestní sazby trestu odnětí svobody nepřevyšující pět let.⁸¹ Co se dalšího návrhu de lege ferenda v této souvislosti týče, nebylo by od věci stanovit výčet trestných činů, u kterých by bylo možné se cestou narovnání vydat, čímž by se zároveň odstranila tato terminologická nepřesnost (k úvahám nad stanovením výčtu trestných činů, u kterých by mohlo v budoucnu přicházet narovnání v úvahu, viz dále).

Po novele trestního řádu provedené zákonem č. 41/2009 sb. je tedy narovnání možné jen ohledně skutku, který je v usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 160 TŘ nebo později v obžalobě podle § 176 a 177 písm. c) TŘ, popř. v následujícím soudním řízení v souladu se zákonem, právně posouzen jako přečin.⁸²

Při určování toho, zda je skutek, pro který se řízení vede, přečinem nebo zločinem, jsou rozhodné zákonné sazby ve zvláštní části trestního zákoníku, a to bez modifikací stanovených v § 43, § 58 a 59, § 107 a 108 TZ a § 31 odst. 1 a odst. 3 ZSVM.⁸³

Nicméně, soud není právním posouzením skutku v obžalobě vázán (srov. § 220 odst. 3 TŘ) a tak není vyloučeno, že vzhledem ke změně právní kvalifikace skutku v řízení před soudem dojde k překvalifikování skutku z přečinu na zločin, a tedy i k následnému odpadnutí možnosti vyřídit trestní věc cestou schválení narovnání.

V případech, kdy je skutek obviněného posouzen v jednočinném souběhu jako dva anebo více trestných činů, přičemž alespoň u jednoho ze sbíhajících se trestných činů nepřichází v úvahu aplikovat narovnání (z důvodu, že se buď nejedná o přečin nebo zde není žádný poškozený jako je tomu např. u trestného činu ohrožení pod vlivem

⁸¹ JELÍNEK, Jiří, Katarína TEJNSKÁ, Jana TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Vladimír PELC, Jiří ŘÍHA a Vojtěch STEJSKAL. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019, s. 150-1.

⁸² ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GŘIVNA. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 3515.

⁸³ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČHTA, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 745.

návykové látky podle § 274 odst. 1 TZ⁸⁴), nelze narovnání provést pouze ve vztahu k některému z těchto činů.⁸⁵ Důvodem toho je skutečnost, že rozhodnutí o schválení narovnání je spojeno s rozhodnutím o zastavení trestního stíhání pro celý skutek, pro něž se trestní stíhání vede, takže se vytvoří překážka rei iudicatae.⁸⁶ Další stíhání téhož obviněného by tak bylo nepřípustné, ledaže by takové rozhodnutí bylo v předepsaném řízení zrušeno (srov. § 11 odst. 1 písm. i) a § 11a písm. a) TŘ).

U vícečinného souběhu se podmínky pro schválení hodnotí ve vztahu ke každému jednomu sbíhajícímu se skutku.⁸⁷

2.3.2 Role obviněného v řízení o schválení narovnání

V případě, že je splněna podmínka o konání řízení o přečinu, nastupují další podmínky, které je třeba splnit, aby mohla být konkrétní trestní věc vyřízena právě cestou schválení narovnání. První skupinou dalších podmínek jsou to podmínky, které se váží výlučně na osobu obviněného, resp. na jeho určité konání. Před dalším výkladem tedy pokládám za více než vhodné vymezit, co se pojmem obviněným rozumí.

Obviněným se podle zákona rozumí osoba, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání doručením usnesení o zahájení trestního stíhání (srov. § 160 odst. 1 TŘ).

Zároveň zákon užívá pojem obviněný i jako jakousi legislativní zkratku, kdy se pojmem obviněný myslí též obžalovaný a odsouzený, pokud z povahy věci nevyplývá něco jiného (srov. § 12 odst. 7 TŘ).

Obžalovaným se obviněný stává po nařízení hlavního líčení (srov. § 12 odst. 8 TŘ).

V případě konání zkráceného přípravného řízení se podezřelá osoba stává obviněným v podání návrhu na potrestání soudu (srov. § 314b odst. 1 TŘ) nebo doručením návrhu na schválení dohody o vině a trestu (srov. § 179b odst. 5 TŘ).

2.3.2.1 Souhlas obviněného s narovnáním

První podmínkou vázanou výlučně na osobu obviněného je souhlas obviněného s narovnáním. Souhlas obviněného s narovnáním je jeho osobním projevem, přičemž obsahově musí být učiněn způsobem, který nevzbuzuje pochybnosti o tom, že obviněný souhlasí se schválením narovnání a zároveň, že se tím vzdává práva na obvyklý průběh

⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.9. 2008, sp. zn. 11 Tdo 1202/2008.

⁸⁵ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 149.

⁸⁶ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GŘIVNA. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 3515.

⁸⁷ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 149.

trestního stíhání. Co se formy souhlasu týče, nepředepisuje zákon pro udělení souhlasu žádnou zvláštní formu, a tak se tedy uplatní obecné ustanovení o náležitostech podání a z toho důvodu jej lze učinit písemně, ústně do protokolu, v elektronické podobě, telegraficky, telefaxem nebo dálnopisem (srov. § 59 odst. 1 věta druhá TR).⁸⁸

Je-li navrženo schválení narovnání obhájcem obviněného, je v takovém případě třeba zjistit, zda s takovým postupem souhlasí i samotný obviněný. V případě, že je obviněným mladistvý a není tedy plně svéprávný (tedy nemůže sám pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat) – srov. § 15 odst. 2 OZ), nebo je taková osoba z jiného důvodu omezena ve svéprávnosti (srov. § 55 OZ a násl.) je třeba získat příslušný souhlas od jejich zákonných zástupců.⁸⁹ V literatuře se však objevují i protichůdné názory, které takové tvrzení označují za nepřesné.⁹⁰

Vyslovení souhlasu vždy musí předcházet výslech obviněného (k tomu viz dále), jehož součástí musí být i prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán (srov. § 310 odst. 1 TR; k prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán viz dále). Souhlas s narovnáním však nijak nevyjadřuje uznání viny, nýbrž pouhý souhlas s tím, aby trestní stíhání skončilo právě schválením narovnání.⁹¹

V praxi by splnění této podmínky dle mého názoru teoreticky nemělo činit větší obtíže, neboť udělení souhlasu ze strany obviněného a vyřízení věci cestou schválení narovnání s jeho procesními důsledky, tedy definitivním zastavením trestního stíhání, je především v jeho vlastním zájmu. Problém však může nastat v případě, kdy obviněný souhlas odmítne poskytnout, protože doufá, že při klasickém soudním řízení bude v hlavním líčení zproštěn eventuální obžaloby (např. z důvodu nedostatku důkazů) a nebude tak vystaven vůbec žádné společenské difamacii.

Zajímavou se zde jeví otázka, zda je možné vzít udělený souhlas s narovnáním zpět, neboť zákon výslovně takovýto postup neupravuje. Soudní praxe však dovozuje, že takový postup je možný, když pro tuto situaci již bylo judikováno, že „*ačkoli zákon*

⁸⁸ SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY František, ŠÁMAL Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 100.

⁸⁹ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 3516.

⁹⁰ Např. Ščerba, který argumentuje tím, že ani trestní řád, ani zákon o soudnictví ve věcech mládeže souhlas zákonného zástupce ke schválení některého z odklonů v žádném ustanovení výslovně nevyžaduje, přičemž zároveň tvrdí, že výkladem, který by souhlas zákonného zástupce vyžadoval, by v podstatě došlo k nepřipustnému rozšiřování podmínek pro aplikaci odklonu. Na druhou stranu pak uvádí, že zákonný zástupce však může vyjádřit svůj nesouhlas se schválením odklonu a tím vytvořit překážku pro jeho aplikaci, neboť dle § 43 odst. 1 ZSVM a § 34 odst. 1 TR je zákonný zástupce oprávněn zastupovat mladistvého, a to i proti jeho vůli, je-li to ve prospěch mladistvého. ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014, s. 126-7.

⁹¹ PIPEK, Jiří. *Alternativní způsoby vyřízení trestních věcí*. Právní rádce 1999, č. 2, s. 19-21.

výslovně neřeší otázku, zda může obviněný a poškozený vzít zpět svůj dříve udělený souhlas se schválením narovnání (§ 309 odst. 1 TR), s ohledem na právo obviněného, resp. poškozeného, na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod) je třeba zachovat možnost dosažení standardního průběhu řízení, a proto nic nebrání tomu, aby obviněný či poškozený vzal zpět svůj souhlas s tímto alternativním vyřízením věci. Mohou tak učinit výslovným prohlášením, a to až do doby, než případně učiní rozhodnutí soud druhého stupně (podle analogie zpětvzetí souhlasu poškozeného podle § 163 odst. 2 TR).⁹²

Z tohoto usnesení krajské soudu tedy vyplývá možnost vzít souhlas zpět nejen pro obviněného, ale i pro poškozeného (k roli poškozeného v řízení o narovnání viz dále).

V případě trestního stíhání proti právnické osobě vyslovuje souhlas s narovnáním osoba, která je za právnickou osobu oprávněna jednat podle § 34 TOPO.⁹³

2.3.2.2 Prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán

Druhou podmínkou, která musí být ze strany obviněného splněna, je prohlášení obviněného o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho prohlášení bylo učiněno svobodně, vážně a určitě (srov. § 309 odst. 1 písm. a) TR). Toto prohlášení musí vždy učiněno během výslechu, který koná nebo v přípravném řízení státní zástupce (srov. § 310 odst. 1 TR).

Samotnou definici skutku v platné právní úpravě nenajdeme a její vymezení je tak ponecháno výhradně nauce a soudní praxi. „*Skutkem se rozumí určitá událost ve vnějším světě záležející v jednání člověka, která může mít znaky jednoho trestného činu či více trestných činů anebo nemusí vykazovat znaky žádného trestného činu.*“⁹⁴

Z této definice lze tedy vyvodit, že ne každý skutek musí být zároveň i trestným činem. Na druhou stranu, každý trestný čin musí být vždy skutkem.

Skutek, pro který je obviněný stíhán, je popsán ve výroku usnesení o zahájení trestního stíhání tak, aby nemohl být zaměněn s jiným. Tento výrok musí dále kromě popisu skutku obsahovat také zákonné označení trestného činu, který je v tomto skutku spatřován (srov. § 160 odst. 1 TR). Dále je nutné, aby byl skutek přesně označen v žalobním návrhu, který je obligatorní součástí obžaloby. Kromě toho je nutné

⁹² Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29.3.2002, sp. zn. 4 To 184/2002.

⁹³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.9.2014, sp. zn. 5 Tz 41/2014.

⁹⁴ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 277.

v žalobním návrhu uvést též místo, čas a způsob spáchání skutku, případně i jiné skutečnosti, které je třeba uvést proto, aby předmětný skutek nemohl být zaměněn se skutkem jiným a aby bylo odůvodněno použití určité trestní sazby. Dále je nezbytné uvést, jaký trestný čin je ve skutku spatřován, a to jeho zákonným pojmenováním, uvedením příslušného ustanovení zákonů a všech zákonných znaků včetně těch, které odůvodňují určitou trestní sazbu (srov. § 177 písm. c) TŘ). Takovým právním posouzením v obžalobě však není soud vázán (srov. 220 odst. 3 TŘ) a má možnost se odchýlit od právního posouzení skutku v obžalobě, rozhodnout však může vždy jen o skutku, který je uveden v žalobním návrhu.⁹⁵

Výše zmíněné prohlášení o spáchání skutku musí být učiněno svobodně, vážně a určitě. Na konto svobodné vůle obviněného uvedl Nejvyšší soud, že *„úkon učiněný v tísni nelze považovat za svobodný, takže postup státního zástupce, který podle § 309 odst. 1 TŘ schválil narovnání s vědomím toho, že souhlas obviněného s narovnáním a prohlášení o spáchání skutku byly vynuceny obavou ze ztráty významného postavení v Armádě České republiky, je v rozporu s právem na spravedlivé řízení, které je zakotveno v ustanovení čl. 6 odst. 1, 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod vyhlášené pod č. 209/1992 Sb.“*⁹⁶

Jelikož prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán, nemůže být podle § 314 TŘ použito v případě neschválení narovnání v pokračujícím trestním řízení jako důkaz, nevyžaduje toto prohlášení stejné procesní náležitosti jako doznání v rámci podmíněného zastavení trestního stíhání. Toto prohlášení se tedy na rozdíl od doznání nemusí vztahovat k náležitostem, které určují přesnou právní kvalifikaci skutku, resp. ke všem znakům trestného činu, včetně zavinění a protiprávnosti.⁹⁷

2.3.2.3 Uhrazení škody poškozenému způsobenou přečinem

Třetí podmínkou je uhrazení škody poškozenému, která mu byl způsobena přečinem nebo učinění potřebných úkonů k její úhradě, případně jiné odčinění újmy přečinem vzniklé.

Poškozený je vedle obviněného druhým obligatorním subjektem narovnání. Obligatornost poškozeného jako subjektu vyplývá z judikatury Nejvyššího soudu ČR, kdy tento uvádí, že v případě absence osoby poškozeného je aplikace narovnání

⁹⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 599.

⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 11. 2014, sp. zn 5 Tz 44/2014.

⁹⁷ SOTOLÁŘ, Alexander, Pavel ŠÁMAL a Stanislav RIZMAN. *K problematice zvláštních alternativních druhů trestního řízení*. Trestní právo. 1996, č. 12, s. 5-6.

vyloučena, a to např. v případě trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 TZ⁹⁸ nebo trestného činu nedovoleného ozbrojování podle § 279 odst. 1 TZ.⁹⁹

Byť tedy zákonná dikce § 309 odst. 1 TŘ uvádí, že narovnání je možné využít v řízení o přečinu, a tuto podmínku nijak dále neomezuje, z výše uvedeného vyplývá, že okruh přečinů, u nichž se lze cestou narovnání vydat, je tak podstatně užší, než je tomu u podmíněného zastavení trestního stíhání, a to právě z důvodu absence osoby poškozeného. V této souvislosti Nejvyšší soud uvedl, že „o *schválení narovnání nelze rozhodnout, pokud nebyla trestným činem způsobena škoda či jiná újma, kterou by bylo možné nahradit nebo jinak odčinit v procesu narovnání, a v řízení o tomto trestném činu nevystupuje osoba poškozená ve smyslu ustanovení § 43 TŘ, se kterou by obviněný případně mohl jednat o uzavření dohody o narovnání jejich vzájemných vztahů dotčených spáchaným trestným činem.*“¹⁰⁰ V takovém případě lze využít místo narovnání podmíněného zastavení trestního stíhání, neboť využití tohoto odklonu je možné právě i v případě, že daným činem nebyla způsobena žádná škoda.¹⁰¹

Poškozeným se pro účely trestního řízení obecně myslí ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil (srov. § 43 odst. 1 TŘ). Poškozeným naopak není ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem (srov. § 43 odst. 2 TŘ). Obecně pak práva, která trestní řád přiznává poškozenému, tedy právo na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení, přecházejí i na právního nástupce poškozeného (srov. § 45 odst. 3 TŘ). Ovšem vzhledem k tomu, že jedním z účelů narovnání je vypořádání konfliktním stavu mezi obviněným a poškozeným, stanoví pro případy narovnání trestní řád speciální úpravu, která se od úpravy v § 45 odst. 3 odchyľuje, a to tak, že na základě § 310a TŘ práva poškozeného nepřísluší tomu, na koho pouze přešel nárok na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Na základě tohoto speciálního ustanovení tedy dochází k derogaci obecného pravidla vyjádřeného v § 45 odst. 3 TŘ a přechod výše zmíněných práv se v případě narovnání neuplatní. Osoby, na které tedy

⁹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.9. 2008, sp. zn. 11 Tdo 1202/2008.

⁹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.11.2003, sp. zn. 4 Tz 156/2003.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ FRYŠTÁK, Marek, PROVAZNÍK, Jan, SEDLÁČKOVÁ, Jolana, ŽATECKÁ, Eva. *Trestní právo procesní*. 1.vydání. Ostrava: KEY Publishing, 2015, s. 192.

pouze přešel nárok na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení (typicky tedy na pozůstalé), tak nemohou výše zmíněná práva nabýt na základě přechodu po smrti původního poškozeného, nicméně mohou se stát samostatnými poškozenými na základě poškození svých vlastních práv, a to i pro účely narovnání.¹⁰²

Trestní řád upravuje tři možné způsoby, kterými se může obviněný se škodou, resp. újmou, kterou svým přečinem způsobil, vypořádat.¹⁰³

Jako první způsob (který je zároveň způsobem základním) je přímé nahrazení škody způsobené přečinem. Na základě občanského zákoníku se škodou rozumí skutečná škoda a to, co poškozenému ušlo, tedy ušlý zisk (srov. § 2952 OZ). Škoda musí být uhrazena v plném rozsahu, buď v penězích anebo uvedením v předešlý stav (avšak v tomto případě pouze se souhlasem poškozeného).¹⁰⁴ Souhlas poškozeného s uvedením do předešlého stavu není jedinou podmínkou, kterou je třeba splnit, neboť uvedení do předešlého zároveň musí být možné a účelné, přičemž příkladem takového vypořádání škody může být natření pomalované fasády obviněným¹⁰⁵, který spáchal trestný čin poškození cizí věci podle § 228 odst. 2 TZ. V odborné literatuře se objevují i názory připouštějící dohodu mezi obviněným a poškozeným o vyšší náhradě škody, která však nesmí být zcela nepřiměřená oproti škodě vyčíslené. Byť by v takovém případě nemělo jít o překážku, která by bránila schválení narovnání, soud, resp. státní zástupce musí oba subjekty této dohody vyslechnout a zjistit, zda je taková dohoda uzavřena dobrovolně.¹⁰⁶ Není totiž ojedinělým jevem, že taková dohoda je důsledkem nátlaku ze strany poškozeného, který si tak chce vymoci nepřiměřeně vyšší plnění.¹⁰⁷ Eventuálně by však mohlo být na takové plnění pohlíženo i jako na ochotu obviněného, který se snaží vedle skutečné škody nahradit též újmu nemajetkovou¹⁰⁸, což by samozřejmě podtrhávalo účel samotného institutu narovnání a soud, resp. státní

¹⁰² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.08.2007., sp. zn. 4 TZ 63/2007.

¹⁰³ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014, s. 89.

¹⁰⁴ ROZUM, Jan, VŮJTĚCH, Jan a Petr KOTULAN. *Výzkum institutu narovnání: výzkum uskutečněný v rámci programu účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice ve vztahu k bezpečnosti občanů v horizontu roku 2000*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999, s. 64.

¹⁰⁵ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 152.

¹⁰⁶ ROZUM, Jan, VŮJTĚCH, Jan a Petr KOTULAN. *Výzkum institutu narovnání: výzkum uskutečněný v rámci programu účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice ve vztahu k bezpečnosti občanů v horizontu roku 2000*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999, s. 65.

¹⁰⁷ MATULA, Vlastimil. *Narovnání jako nový institut českého trestního práva procesního*. Praha: Univerzita Karlova, 1998.

¹⁰⁸ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRŮVNA. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 3518.

zástupce by tak při schvalování narovnání neměl mít v takovém případě k výši plnění žádné výhrady. Nezbytným předpokladem pro schválení narovnání je uhrazení škody v celém jejím rozsahu, resp. učinění potřebných úkonů, aby byla škoda v celém svém rozsahu uhrazena. Nelze-li škodu v probíhající trestní řízení přesně vyčíslit, např. proto, že zdravotní pojišťovna není s to přesně vyčíslit celkové náklady na léčení poškozeného u škody na zdraví, nelze narovnání schválit. Tento fakt ovšem nebrání tomu, aby byly splněny podmínky pro podmíněné zastavení trestního stíhání v případě, kdy obviněný uzná dluh a s příslušnou pojišťovnou uzavře zástavní smlouvu v její prospěch, pokud bude daná pojišťovna považovat takové zajištění za dostatečné.¹⁰⁹

Druhým způsobem je učinění potřebných úkonů k úhradě škody. V takovém případě může jít např. o dohodu o náhradě škody, která je však zajištěna některým z občanskoprávních institutů (např. zástavním právem nebo ručením).¹¹⁰ Dále se pak nabízí též cesta složení finanční částky do úschovy soudu v případech, kdy je poškozený dočasně nedosažitelný anebo nahlášení vzniklé škody pojišťovně při poskytnutí veškeré potřebné součinnosti.¹¹¹ V takových případech však, zejména jde-li o dohodu mezi obviněným a poškozeným by měl v každém případě soud, resp. státní zástupce, pokaždé pečlivě takovou dohodu zkoumat, zda není pro poškozeného nevýhodná a zda pouze obviněnému neposkytuje možnost se v budoucnu vyhnout náhradě škody, neboť po právní moci rozhodnutí o schválení narovnání při současném zastavení trestního stíhání již neexistuje možnost, jak plnění z takové dohody právně vymoci, neboť prostá dohoda o náhradě škody není jako taková bez dalšího exekučním titulem.¹¹²

Posledním způsobem náhrady škody, resp. újmy, tedy odčinění jiné újmy přečinem vzniklé, je náhrada újmy nemajetkové. V tomto případě není předmětem náhrady škoda v užším slova smyslu, nýbrž újma, kterou není možno (nebo jen obtížně) vyjádřit v penězích. Jedná se tak o případy trestných činy, jimiž byla zasažena čest, důstojnost, svoboda, soukromí, listovní tajemství apod. V takových případech může mít tedy odčinění této újmy různé formy, které vyplývají z okolností konkrétního trestného činu a také z požadavků poškozeného. Podle § 2951 odst. 2 OZ se nemajetková újma odčiní přiměřeným zadostiučiněním, které musí být poskytnuto v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy. Často se tak

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 3519.

¹¹⁰ SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY František, ŠÁMAL Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 168.

¹¹¹ Tamtéž, s. 166.

¹¹² Tamtéž, s. 124.

proto bude jednat o zveřejnění omluvného prohlášení obviněného v tisku, osobní pomoc poškozenému, popř. finanční satisfakci.¹¹³ Mělo by se však dle mého názoru jednat vždy o takové odčinění, se kterým bude poškozený opravdu spokojen.

2.3.2.4 Vydání bezdůvodného obohacení

Předposlední podmínka, která musí být obligatorně ze strany obviněného splněna, aby bylo možné narovnáání schválit, je vydání bezdůvodné obohacení získané přečinem nebo učinění jiných vhodných opatření k jeho vydání. Tato podmínka však musí být samozřejmě splněna pouze v těch případech, kdy trestným činem, konkrétně tedy přečinem, bylo takové bezdůvodné obohacení získáno.¹¹⁴

Jedná se o podmínku, která byla mezi další podmínky, jejichž splnění je nezbytně nutné pro schválení narovnáání, zařazena na základě zákona č. 181/2011 Sb., s účinností od 1.7.2011.

V tomto konkrétním případě bylo zavedení této podmínky přímou reakcí na změnu adhezního řízení, při němž může nově docházet k uplatňování nároků na vydání bezdůvodného obohacení a odpadá tak povinnost soudu odkazovat na řízení občanskoprávní. Pokud je tedy poškozený oprávněn k požadavku na vydání bezdůvodného obohacení v adhezním řízení, není zde vůbec žádný důvod, proč k tomu nemohl být oprávněn i u narovnáání. Tato novela si tak kladla za cíl nejen výchovné působení na obviněného, ale též přínos pro poškozeného, kterému se tak může dostat vydání bezdůvodného obohacení již při samotném schvalování narovnáání.¹¹⁵

Podle účinného občanského zákoníku se bezdůvodně obohatí obzvláště ten, kdo získá majetkový prospěch plněním bez právního důvodu, plněním z právního důvodu, který odpadl, protiprávním užitím cizí hodnoty nebo tím, že za něho bylo plněno, co měl po právu plnit sám (srov. § 2991 odst. 2 OZ). Bezdůvodné obohacení je třeba striktně odlišovat od způsobení škody, kdy rozdíl mezi těmito pojmy je v tom, že škoda vzniká poškozenému, zatímco bezdůvodné obohacení získává pachatel na úkor poškozeného. Na majetku pachatele se poté bezdůvodné obohacení může projevit dvěma způsoby. Za prvé může dojít k tomu, že se zvětší majetek pachatele (tj. jeho aktiv; tomu v trestním právu zásadně odpovídá pojem „prospěch“ – k pojmu prospěch viz § 138 TZ). Druhým způsobem je tzv. obohacení nepřímé, při kterém nedochází ke

¹¹³ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 153.

¹¹⁴ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014, s. 70.

¹¹⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 181/2011 Sb.

zmenšení pachatelova majetku (tj. pasiv), ačkoliv k němu po právu dojít mělo.¹¹⁶ Hlavní zásadou je, že musí být vydána věc nebo jiný předmět, který obohacený bezdůvodně získal. Až v případě, kdy není vydání předmětu bezdůvodného obohacení možné, má být poskytnuta náhrada v penězích, přičemž právní praxe vychází z pravidla z toho, že výše této náhrady musí odpovídat obvyklé ceně.¹¹⁷ Co se týče učinění jiných vhodných opatření k vydání bezdůvodného obohacení, lze zmínit složení finanční částky, která odpovídá zjištěnému rozsahu bezdůvodného obohacení, do soudní úschovy (srov. § 1953 OZ) nebo snahu o apel obviněného na vydání bezdůvodného obohacení jinou osobou, která bezdůvodně obohacení na úkor poškozeného získala (např. obchodní společnost, jejímž statutárním orgánem je obviněný). Soud pak musí důkladně zvážit, zda obviněný poskytl účinnou a potřebnou součinnost k tomu, aby bylo poškozenému bezdůvodně obohacení vydáno.¹¹⁸

2.3.2.5 Složení peněžité částky určené státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti

Poslední podmínkou, kterou je třeba, aby obviněný splnil, je složení peněžité částky na účet soudu nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství určenou na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního právního předpisu, přičemž tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu (srov. § 309 odst. 1 písm. d) TR).

Tato podmínka je na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání obligatorní ve všech případech, při kterých má dojít ke schválení narovnání (pro uplatnění této podmínky u podmíněného zastavení trestního stíhání srov. § 307 odst. 2 písm. b) TR).

Z hlediska historického vývoje institutu narovnání v naší právní úpravě je na tomto místě zapotřebí uvést, že tato podmínka byla do trestního řádu v této podobě zavedena v souvislosti s novelizací trestního řádu, která byla provedena zákonem č. 193/2012 Sb., a to s účinností od 1.9.2012.¹¹⁹ Do této doby „obviněný skládal na účet soudu nebo v přípravném řízení státního zastupitelství částku určenou adresátovi k obecně prospěšným účelům; z této částky musel obviněný určit nejméně 50 % státu na

¹¹⁶ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 3520.

¹¹⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb.

¹¹⁸ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 3521.

¹¹⁹ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 3522.

*peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů.*¹²⁰

K pojmu „obecně prospěšné účely“ trestní řád sice v § 312 odst. 1 uváděl, že za peněžní částku určenou k obecně prospěšným účelům se považovaly částky pro obce a jiné právnické osoby se sídlem na území České republiky na financování vědy a vzdělání, kultury, školství, na požární ochranu, na podporu a ochranu mládeže, na ochranu zvířat, na účely sociální, zdravotnické a ekologické, humanitární, charitativní, náboženské (pro registrované církve a náboženské společnosti), tělovýchovné a sportovní, nicméně i přes to, jak vyplývá z důvodové zprávy, bylo v praxi mnohdy problematické tento pojem specifikovat. Zároveň byla velmi hojně kritizována netransparentnost při určování konkrétního adresáta.¹²¹

V tehdejší literatuře se tedy proto objevovaly názory, že v některých případech by měl soud blíže zkoumat další okolnosti nad rámec běžného dokazování a v případě pochybností ohledně složení peněžité částky věnované na obecně prospěšné účely by se měl pokusit odstranit tyto pochybnosti tím, že by se zabýval otázkou, v jakém vztahu je obviněný k obdarovávanému subjektu. Jako příklad byla uváděna situace, kdy obviněný poskytne částku na tělovýchovné účely nebo sportovní akce, přičemž je tento zároveň členem takové sportovní organizace nebo oddílu, a částku, kterou poskytuje na obecně prospěšné účely, může užít ke svému vlastnímu účely, a tedy jí poskytuje de facto sám sobě.¹²² Takové jednání se však zcela pochopitelně přičilo zamýšlenému cíli této podmínky.

Na výše uvedené tedy reagovala zmíněná novela trestního řádu, která výše uvedenou podmínku modifikovala do současné podoby, přičemž trestní řád v návaznosti na zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, stanovuje, že celá částka, kterou obviněný složil na účet soudu nebo v přípravném řízení státního zastupitelství, je určena státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti.¹²³ Narovnání tak na tomto místě využívá možnost odčerpat obviněnému jisté majetkové hodnoty, které jsou alokovány na pomoc těm, kteří to potřebují.¹²⁴

¹²⁰ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČHTA, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, TPP, s. 746.

¹²¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb.

¹²² KUČHTA, Josef, ZEZULOVÁ, Jana. *K vybraným problémům alternativních způsobů řízení v českém trestním právu*. Časopis pro právní vědu a praxi 1997, č. 4, s. 560.

¹²³ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČHTA, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 746.

¹²⁴ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 155.

Výše částky je plně v kompetenci obviněného, který tak má možnost se volně rozhodnout, jak vysoká tato částka bude. Tato částka však nesmí být zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu.

Fakt, že je to obviněný, kdo určuje výši této částky, má jistý výchovný účinek a zároveň je tím podtržen rozdíl od funkce peněžitého trestu. Skládání částky tak není považována za trest, ale je výrazem reparace dotčeného zájmu.¹²⁵ Dle mého názoru je jediné správné, že obviněný sám musí výši této částky určit, neboť částku, kterou posléze zaplatí, sám vnímá jako spravedlivou a přiměřenou. Na druhou stranu však může obviněnému činit problém vystihnout tuto částku v takové výši, kterou se dosáhne jím sledovaného účely, tedy schválení narovnání. V tomto případě by tak měl obviněnému být nápomocen obhájce, eventuálně i stanovisko soudu, resp. státního zástupce, které není chápáno jako porušení jeho nestrannosti.¹²⁶ Takové stanovisko je, myslím si, k dobru celé věci, neboť v případě splnění všech ostatních zákonných podmínek by jistě nebylo namístě narovnání neschválit jen z toho důvodu, že částka, kterou obviněný složil, se nevýznamně lišila od stanoviska soudu, resp. státního zástupce, které by zůstalo nevyřčeno.¹²⁷ Peněžitá částka musí být před samotným rozhodnutím o schválení narovnání a o zastavení trestního stíhání složena na účet soudu, což je soud povinen ověřit.¹²⁸

Jediným vodítkem, který zákon uvádí pro určení výše peněžité částky, je kritérium, že částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu. To, zda je částka přiměřená závažnosti přečinu, je na posouzení soudu a v přípravném řízení státního zástupce, přičemž tito přitom vycházejí ze všech okolností konkrétního případu a osoby obviněného. V zásadě se tato závažnost shoduje s povahou a závažností činu, jež je jednou z kategorií, kterou soud nebo v přípravném řízení státní zástupce musí zvažovat při tom, zda li je schválení narovnání dostačující způsob vyřízení věci.¹²⁹ V tomto směru tedy musí tyto orgány činné v trestním řízení zohlednit všechny okolnosti spoluurčující

¹²⁵ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014, s. 91-2.

¹²⁶ ROZUM, Jan, VŮJTĚCH, Jan a Petr KOTULAN. *Výzkum institutu narovnání: výzkum uskutečněný v rámci programu účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice ve vztahu k bezpečnosti občanů v horizontu roku 2000*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999, s. 69.

¹²⁷ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRŮVNA. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 3523.

¹²⁸ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 2. 2. 1998, sp. zn. 11 To 70/98.

¹²⁹ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRŮVNA. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 3523.

stupeň závažnosti (srov. § 39 odst. 2 TZ), stejně jako přihlédnout ke všem polehčujícím a přitěžujícím okolnostem (srov. § 41 a 42 TZ).¹³⁰

Nedokonalost úpravy lze spatřovat v tom, že § 309 odst. 1 písm. c) TŘ výslovně nevztahuje výši peněžité částky k majetkovým poměrům obviněného. Ty sice samy o sobě mají vliv na rozhodnutí o tom, zda je v konkrétním případě vyřízení věci schválením narovnání dostačující, nicméně jak uvádí Ščerba, jelikož se majetkové poměry vztahují především k ustanovení § 309 odst. 1 písm. c) TŘ, bylo by z důvodu přehlednosti úpravy jistě *de lege ferenda* vhodné, pokud by se zohledňování majetkových poměrů obviněného uvádělo přímo u tohoto ustanovení.¹³¹ K dalšímu návrhu *de lege ferenda*, který se týká úplného zrušení této podmínky, viz dále.

2.3.3 Role poškozeného v řízení o schválení narovnání

U narovnání je role poškozeného ze všech odklonů akcentována nejvíce. Je tomu tak proto, aby bylo dosaženo jednoho z hlavních účelů narovnání, tedy vypořádání konfliktním stavu mezi obviněným a poškozeným. Z toho poté vyplývá naprosto nezastupitelná role poškozeného v řízení o narovnání, která se projevuje ve třech základních směrech.

Za prvé se cestou narovnání se nelze vydat, pokud v konkrétním případě není žádný poškozený, kterému byla způsobena škoda, resp. újma (k tomu viz výše).

Za druhé, pro účely narovnání na základě § 310a TŘ práva poškozeného nepřísluší tomu, na koho pouze přešel nárok na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení (také k tomu viz výše).

V posledním případě pak trestní řád jako jednu z podmínek pro schválení narovnání stanoví obligatornost souhlasu poškozeného s takovýmto vyřízením věci. Kde se v této části práce hovoří o poškozeném, odkazuji výše, kde je pojem poškozeného nastíněn.

2.3.3.1 Souhlas poškozeného

Souhlas poškozeného, stejně jako souhlas obviněného, je obligatorním předpokladem vyřízení věci cestou narovnání. Stejně jako u obviněného, i zde musí udělení souhlasu předcházet výslech ze strany orgánů činných v trestním řízení (k vypuštění obligatornosti výslechu jako jednoho z návrhů *de lege ferenda* jak u

¹³⁰ SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY František, ŠÁMAL Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 96.

¹³¹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014, s. 92.

obviněného, tak i poškozeného, viz dále). Oproti obviněnému, jehož souhlas s takovým vyřízením věci je z jeho strany dle mého názoru v podstatě jen marginálním požadavkem, neboť si myslím, že v drtivé většině případů je cesta narovnání pro obviněného velice výhodná, a získání takového souhlasu by tedy nemělo činit větší potíže (byť nevylučuji i opačný postoj obviněného k udělení souhlasu, k tomu viz výše), to u poškozeného může být přesně naopak. Oproti rakouské úpravě, kde za určitých okolností může být narovnání schváleno i bez takového souhlasu poškozeného (k tomu viz kapitola 3), je v naší právní úpravě tento požadavek stanoven kategoricky bezvýjimečně, a proto musí poškozený dát souhlas s takovým vyřízením věci vždy. Jelikož výše bylo již pojednáno o souhlasu obviněného, rád bych i v tomto případě odkázal na konkrétní pasáž mé práce, která se souhlasu obviněného týká, a kterou je možné použít v souvislosti s poškozeným, nicméně pro komplexní pohled na věc je třeba uvést ještě některé další skutečnosti, které se vztahují výlučně na osobu poškozeného a nelze je tak extrahovat z výkladu o souhlasu obviněného.

Takovými skutečnostmi je především důvod, který vede poškozeného k tomu, aby souhlas s narovnáním udělil. V případě obviněného je zřejmé, že účelem jeho souhlasu je především rychlé vyřízení věci s následným zastavením trestního stíhání. U poškozeného je vyjádřením souhlasu akcentováno především dostatečné vyřízení trestní věci tímto způsobem, a to jak z hlediska nápravy následků trestného činu, tak i z hlediska satisfakce poškozeného, které se mu dostalo.¹³² Nedá se tedy vyloučit, že poškozený nakonec souhlas v rámci jakési odplaty obviněnému za spáchání jeho trestného činu nakonec udělí odmítne. V takovém případě pak samozřejmě ke schválení narovnání nebude moci být přistoupeno.

U trestného činu, kterým došlo k poškození více osob, je potřeba, aby s takovým postupem vyslovili souhlas všichni poškození, a to nejen ti, kteří mají nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy, ale i všichni ostatní, kteří byli bezprostředně poškozeni trestným činem, neboť zákon nerozlišuje mezi poškozeným, kterému má být uhrazena škoda nebo nemajetková újma, a poškozeným, který dává souhlas k narovnání.¹³³

¹³² TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 149.

¹³³ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRÍVNA. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 3516.

2.3.4 Role orgánů činných v trestním řízení

Neméně důležitou roli hrají při narovnání též orgány činné v trestním řízení. Orgánem činným v trestním řízení se rozumějí soud, státní zástupce a policejní orgán (srov. § 12 odst. 1 TŘ). Postavení těchto orgánů je komplementární, přičemž každý z těchto má důležitou roli v jiné fázi celého procesu.

Policejním orgánem se rozumějí především útvary Policie České republiky, ale v některých dalších, speciálních, věcech též např. Generální inspekce bezpečnostních sborů, pověřené orgány Vězeňské služby České republiky a jiné (srov. § 12 odst. 2 TŘ). Kde v této práci bude dále používán pojem policejní orgán, rozumějí se jím, pokud z výkladu nevyplývá něco jiného, útvary Policie České republiky.

Hlavním úkolem policejního orgánu je dostatečné objasnění základních skutkových okolností naplňujících znaky trestného činu podpořené dostupnými důkazy. Přitom postupují, stejně jako ostatní orgány činné v trestním řízení, v souladu se základními zásadami trestního řízení, v tomto případě zejména zásadou vyhledávací a zásadou ofiiality (srov. § 2 odst. 4 a odst. 5 TŘ), což znamená povinnost orgánů činných v trestním řízení stíhat určitý skutek z úřední povinnosti za současné povinnosti objasnit ho tak, aby o případném prohlášení obviněného o spáchání jeho skutku nevznikaly důvodné pochybnosti. Namísto klasického průběhu trestního řízení je zde však žádoucí především aktivita procesních stran, jejímž cílem je co nejčasnější odklon a ukončení trestního stíhání právě cestou schválení narovnání.¹³⁴

Svou roli plní policejní orgán zejména v předsoudním stadiu řízení, kdy tento postupuje samostatně a je odpovědný za zákonné a včasné provedení příslušných úkonů (srov. § 158 – 159b TŘ, k vyšetřování § 160 – 170 TŘ). V řízení před soudem je poté policejní orgán činný pouze na žádost soudu (např. k opatření jednotlivého důkazu, předvedení osoby nebo doručení písemnosti).¹³⁵

2.3.4.1 Orgány činné v trestním řízení, které jsou oprávněny o schválení narovnání rozhodnout

Vedle policejního orgánu plní nezbytnou roli v řízení o narovnání soud, a v přípravném řízení státní zástupce. Jak vyplývá z § 309 odst. 1 TŘ je to právě soud a v přípravném řízení státní zástupce, kdo je oprávněn rozhodnout o schválení narovnání a

¹³⁴ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 3521.

¹³⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 225-7.

zastavení trestní stíhání, jestliže jsou k tomu splněny všechny kumulativní podmínky stanoveny v citovaném ustanovení (k těm viz výše).

V této souvislosti je nutno podotknout, že státní zástupce neměl tuto možnost vždy, ale přiznána mu byla až novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., která nabyla účinnosti k 1.1.2002.¹³⁶ Důvodová zpráva ke zmíněnému zákonu argumentuje tím, že pro stávající pojetí nebyl žádný důvod, přičemž z komparace zahraničních právních úprav vyplývá, že není vůbec neobvyklé, že státy poměrně běžně svěřují rozhodování o tomto institutu v přípravném řízení státnímu zástupci. Očekávaným výsledkem této novely bylo urychlení vyřizování vhodných trestních věcí a snad i alespoň částečné snížení počtu rozhodnutí soudu prvního stupně.¹³⁷ Do té doby náleželo rozhodnutí o schválení narovnání pouze soudu, přičemž v přípravném řízení tak činil na návrh státního zástupce.¹³⁸ Myslím si, že zavedení možnosti rozhodovat o narovnání již státnímu zástupci bylo správným krokem, a to zejména v kontextu zrychlení celého řízení.

Stejná novela zároveň sjednotila způsob, jakým je o schválení narovnání rozhodováno. V případě nutnosti provedení dalších úkonů nezbytných pro samotné rozhodnutí (např. výslechu), bude obligatorně nařízeno veřejné zasedání. Pokud takových úkonů není třeba, může soud rozhodnout o schválení narovnání i v neveřejném zasedání, ač důvodová zpráva předpokládá, že tato možnost nebude často využívána.¹³⁹

Od roku 2002 je též v našem právním řádu zavedeno zkrácené přípravné řízení, jehož účelem bylo nahradit klasické přípravné řízení, a to v případech, kdy je možné očekávat jeho rychlé skončení s následným postavením pachatele před soud. Účelem zavedení této možnosti bylo především zrychlení a zjednodušení trestního řízení u typově méně závažných trestných činů.¹⁴⁰ Trestní řád však neumožňoval v těchto případech odklony schvalovat, a tak pro schválení narovnání muselo řízení dojít až do soudní fáze.

S tímto nedostatkem se poté vypořádala novela trestního řádu provedená zákonem č. 283/2004 Sb. s účinností od 1.7.2004. Nově tedy na základě § 179c odst. 2

¹³⁶ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014, s. 96.

¹³⁷ Důvodová zpráva k zákonu 265/2001 Sb.

¹³⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2016, s. 1141.

¹³⁹ Důvodová zpráva k zákonu 265/2001 Sb.

¹⁴⁰ Tamtéž.

písm. g) TŘ může státní zástupce schválit narovnání a věc odložit. Novela tímto krokem zamýšlela ještě větší zrychlení celého trestního řízení, rychlejší uspokojení nároků poškozeného a zároveň i menší náklady celého řízení ze strany státu.¹⁴¹ Ke zbytku výkladu o schválení narovnání ve zkráceném přípravném řízení viz výše.

Pokud nedojde ke schválení narovnání v průběhu přípravného řízení, může tak učinit v řízení před soudem soud. Stejně tak, jako by měl státní zástupce o narovnání rozhodnout, jakmile jsou pro to splněny předpoklady, soud by měl toto rozhodnutí učinit v co nejkratším čase po podání obžaloby.¹⁴² Může tak učinit po předběžném projednání obžaloby (srov. § 188 odst. 1 písm. f) TŘ), po přezkoumání obžaloby (srov. § 314c odst. 1 písm. a) TŘ), v hlavním líčení (srov. § 223a odst. 1 TŘ) nebo i mimo hlavní líčení (srov. § 231 odst. 1 TŘ). Od roku 2012 je pak na základě poslední novely trestního řádu provedenou zákonem č. 193/2012 Sb. s účinností od 1.9.2012 možné schválit narovnání též v řízení u odvolacího soudu (srov. § 257 odst. 1 písm. d) TŘ. Do této doby převládal názor vyslovený v judikatuře Nejvyššího soudu, který uváděl, že odvolací soud o narovnání rozhodnout nemůže, neboť je tato věc plně v kompetenci soudu prvního stupně.¹⁴³

Před samotným rozhodnutím soudu, resp. státního zástupce, musí tito zkoumat, zda v daném případě nejsou splněny předpoklady pro rozhodnutí ve smyslu § 171 až 173 TŘ, tedy pro postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání nebo přerušování trestního stíhání. Všechny tyto formy mají před narovnáním přednost, byť to zákon výslovně nestanovuje. Obligatorně tak musí učinit v případě § 171 TŘ, § 172 odst. 1 TŘ a § 173 TŘ, v případech ostatních je pak nutné vybrat takový procesní postup, který je pro obviněného nejpříznivější¹⁴⁴ tak, aby skutečně došlo k realizaci zásady minimalizace trestní represe se současným akcentem na zásadu rychlosti řízení, v souvislosti s odklony pak zejména pokud jde o institut fakultativního zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 2 písm. c) TŘ.¹⁴⁵ Tento závěr byl v minulosti podpořen též judikaturou, kdy Krajský soud v Českých Budějovicích uvedl, že *„zastavení trestního stíhání podle ustanovení § 172 odst. 2 písm. c) TŘ přichází v úvahu pouze v případech, kdy kompletního účelu trestního řízení, zejména odstranění*

¹⁴¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 283/2004 Sb.

¹⁴² ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 3529.

¹⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 4. 2004, sp. zn. 11 Tdo 426/2004.

¹⁴⁴ SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY František, ŠÁMAL Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 41-2.

¹⁴⁵ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 168.

*škodlivého následku, je již dosaženo v době, kdy je podle tohoto ustanovení rozhodováno, a obviněného tak není potřeba motivovat k vedení řádného života hrozbou trestněprávními sankcemi. V případech, kdy škodlivý následek ke dni rozhodování odstraněn není, je nutno namísto postupu podle § 172 odst. 2 písm. c) TŘ využít postup podle § 307 nebo § 309 TŘ o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo narovnání.*¹⁴⁶

Jak již bylo uvedeno výše, před samotným rozhodnutím musí být ověřeno, zda obviněný v plné výši složil na účet státního zastupitelství nebo soudu peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti.¹⁴⁷

2.3.4.2 Narovnání jako dostačující způsob vyřízení věci

Poslední podmínka, která musí být splněna, aby mohlo být rozhodnuto o schválení narovnání je spolu s ostatními podmínkami uvedena v § 309 odst. 1 TŘ. Toto ustanovení jako poslední podmínku stanovuje, že soud nebo v přípravném řízení státní zástupce může o schválení narovnání rozhodnout považuje-li takový způsob vyřízení věci za dostačující vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu, k míře, jakou byl přečinem dotčen veřejný zájem, k osobě obviněného a jeho osobním a majetkovým poměrům.

Povaha a závažnost trestného činu není jinou kategorií, než povaha a závažnost trestného činu ve smyslu § 39 odst. 2 TZ. Vedle toho se soud musí vedle obecných zásad zabývat též konkrétní mírou závažnosti činu a přihlídnout ke všem významným skutečnostem, které přicházejí v úvahu, jako je např. význam chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem. Z hlediska uvažovaného narovnání je potřeba závažnost činu vnímat z pohledu minimalizace trestní represe, neboť pokud jsou trestným činem narušeny především vazby mezi obviněným a poškozeným, a tyto vazby byly již napraveny, je v takovém případě aplikace narovnání žádoucí.¹⁴⁸

Míra, jakou byl přečinem dotčen veřejný zájem. Jelikož některé trestné činy (přečiny) zasahují zejména do soukromé oblasti poškozeného a některé zasahují především veřejný zájem, můžeme si takové přečiny rozdělit na přečiny

¹⁴⁶ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25.2.2003, sp. zn. 4 To 191/2003.

¹⁴⁷ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 2. 2. 1998, sp. zn. 11 To 70/98.

¹⁴⁸ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRÍVNA. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 3524.

soukromoprávní a přečiny veřejnoprávní povahy. V případě přečinů soukromoprávních mohou být jistým vodítkem ty na základě § 163 TR, tedy ty, u nichž je k trestními stíhání potřeba souhlas poškozeného, pokud je k obviněnému ve vztahu osobou, vůbec níž by měl jako svědek na základě § 100 odst. 2 TR odepřít výpověď. Takovým přečinem je např. TČ krádeže podle § 205 TZ nebo neoprávněného užívání cizí věci podle § 207 TZ. V tomto případě volba, zda osobu trestně stíhat či nikoliv připadá na poškozeného, neboť veřejný zájem na trestním stíhání zde není tak velký jako je tomu na druhé straně, tedy u přečinů, kde naopak na trestním stíhání převažuje veřejný zájem jako je tomu v drtivé většině případů trestných činů proti pořádku ve věcech veřejných podle hlavy X. zvláštní části TZ. Přitom tedy platí, že čím méně byl dotčen veřejný zájem, tím více je zesílena možnost pro uplatnění narovnání.¹⁴⁹

Osoba obviněného spoluurčuje závažnost činu. Významné je přitom zejména, zda se jedná o pachatele ve věku blízkém mladistvým, pachatele, který je trestán poprvé, recidivistu, chování pachatele před činem i po něm nebo jeho psychický stav. Všechny tyto okolnosti pak mohou závažnost činu jak snižovat, tak i zvyšovat.¹⁵⁰ Z tohoto důvodu tedy bude závažnost činu nižší u prvotrestaného pachatele ve věku blízkém mladistvým než u 35 letého recidivisty.

Osobní a majetkové poměry obviněného poté přímo nesouvisí s činem jako takovým (na rozdíl od osoby obviněného, který má přímo ke spáchanému činu vztah). V tomto případě se posuzuje sociální zařazení obviněného, jeho pracovní výsledky, výdělkové a finanční poměry, rodinný i zdravotní stav, vyživovací povinnost aj., tedy okolnosti významné pro zamýšlený procesní postup narovnání, a to z hlediska obviněného jakožto objektu působení.¹⁵¹ Jak lze vidět, významným kritériem jsou i majetkové poměry obviněného, přičemž zjištění majetkových poměrů obviněného je důležité zejména z hlediska náhrady škody a uvažování výše peněžité částky skládané na pomoc obětem trestných činnosti tak, aby se obviněný po uhrazení této částky neocitnul v krizové životní situaci.¹⁵²

Na závěr je důležité uvést, že veškerá výše uvedená kritéria je však nutno zkoumat komplexně, nikoliv izolovaně, tedy ve vzájemné souvislosti. Zároveň je třeba,

¹⁴⁹ SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY František, ŠÁMAL Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 97-8.

¹⁵⁰ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 162-3.

¹⁵¹ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 3525-6.

¹⁵² NEDOROST Libor, VĚTROVEC Vladislav. *Institut narovnání*. Právo a rodina. 2002, č. 11. s. 6-11.

aby orgány činné v trestním řízení měly vždy na paměti samotný účel narovnání, tedy urovnání konfliktu mezi obviněným a poškozeným.

2.3.4.3 Rozhodnutí o schválení narovnání a jeho procesní důsledky

Pokud soud ani státní zástupce nevyhoví žádosti o schválení narovnání, nevydává o tom žádné usnesení ani jiné rozhodnutí bez ohledu na subjekt, který takovou žádost podal. Tento negativní postoj by však měl konkrétní orgán činný v trestním řízení v následném meritorním rozhodnutí řádně odůvodnit.¹⁵³

V případě, že jsou splněny všechny výše uvedené podmínky, soud nebo státní zástupce může rozhodnout o schválení narovnání, což činí ve formě usnesení (srov. § 119 TŘ), přičemž formální požadavky takového usnesení stanoví § 311 TŘ. Z něj vyplývá, že rozhodnutí o schválení narovnání a zastavení trestního stíhání musí obsahovat popis skutku, jehož se narovnání týká, jeho právní posouzení, obsah narovnání zahrnující výši uhrazené škody nebo škody, k jejíž úhradě byly provedeny potřebné úkony, rozsah bezdůvodného obohacení, který byl vydán nebo k jehož vydání byly provedeny potřebné úkony, případně způsob jiného odčinění újmy vzniklé přečinem, peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, a výrok o zastavení trestního stíhání pro skutek, ve kterém je spatřován přečin, jehož se narovnání týká. Jak vyplývá z citovaného ustanovení, nezbytnou součástí tohoto usnesení je výrok o zastavení trestního stíhání. Předmětem tohoto výroku je vždy skutek, pro který bylo sděleno obvinění, nikoliv trestný čin, resp. přečin.¹⁵⁴ Narovnání je tedy konečným vyřízením trestní věci a po nabytí právní moci (srov. § 140 TŘ) vytváří překážku rei iudicatae (srov. § 11 odst. 1 písm. g) TŘ a § 11a odst. 1 písm. a) TŘ). V budoucnu by však mohlo dojít k tomu, že bude nejdříve vydán výrok o schválení narovnání a až posléze výrok o zastavení řízení, a to z důvodu, aby mohl obviněný v mezidobí splnit určité podmínky, ke kterým by se zastavení celého řízení vztahovalo (k tomu viz dále).

Proti rozhodnutí o schválení narovnání může obviněný, poškozený a v řízení před soudem i státní zástupce podat stížnost, jež má odkladný účinek (srov. § 309 odst. 2 TŘ). Výjimku z uvedeného představuje rozhodnutí o narovnání učiněné odvolacím soudem (srov. § 141 odst. 2 TŘ), proti takovému rozhodnutí je však možno podat

¹⁵³ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014, s. 98.

¹⁵⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2016, s. 1142.

dovolání (srov. § 265a odst. 2 písm. g) TŘ), avšak v takovém případě právo stížnosti nenáleží poškozenému (srov. § 265d odst. 1 a contrario TŘ). Stížnost je možno podat do tří dnů od oznámení usnesení, a to u orgánu, proti jehož usnesení stížnost směřuje (srov. § 143 TŘ). Důvodem stížnosti může být např. to, že souhlas s narovnáním nebyl udělen svobodně, a to jak na straně obviněného, tak na straně poškozeného. Stížnost tedy plní funkci jakési pojistky spravedlivého procesu.¹⁵⁵ Podání stížnosti si tak lze představit např. v případě, kdy je poškozený do udělení souhlasu tlačěn ze strany obviněného, a to jakoukoliv formou, přičemž hlavním motivem chování obviněného je pochopitelně snaha dosáhnout definitivního zastavení jeho trestního stíhání.

Rozhodnutí o schválení narovnání se poté eviduje jako skutečnost významná pro trestní řízení podle zákona č. 269/1994, o Rejstříku trestů. Co je však zejména pro pachatele trestného činu důležité, takovouto informaci lze nalézt v opisu z Rejstříku trestů (srov. § 10 odst. 4 ZRT ve spojení s § 313 TŘ). Ve výpisu z trestního rejstříku se však tato skutečnost neuvádí (srov. § 13 ZRT a contrario), což má samozřejmě velmi příznivé důsledky pro pachatele, např. z hlediska bezúhonnosti ve smyslu § 6 živnostenského zákona.

Pravomocné rozhodnutí o schválení narovnání je poté možné zvrátit pouze cestou mimořádných opravných prostředků. Na tomto místě přichází v úvahu při splnění příslušných podmínek již výše zmíněné dovolání podle § 265a a násl. TŘ, stížnost pro porušení zákona podle § 266 a násl. TŘ a v poslední řadě též obnova řízení podle § 277 a násl. TŘ.

2.3.5 Role Probační a mediační služby

2.3.5.1 Obecné výklady o Probační a mediační službě

Jak již bylo naznačeno výše, u narovnání je ze všech odklonů nejvíce akcentováno urovnání vztahů mezi obviněným a poškozeným. K urovnání těchto vztahů mají pomoci úředníci probační a mediační služby, kdy se tyto snaží o to, aby strany sporu spolu vedly dialog, na základě kterého by mělo dojít k dohodě o narovnání mezi obviněným a poškozeným a právě z toho důvodu je u narovnání vedle obviněného, poškozeného a orgánů činných v trestním řízení velice klíčová i role Probační a mediační služby.

Hlavním důvodem, který vedl k vytvoření Probační a mediační služby byla snaha pomoci trestní justici při uplatňování nové trestní politiky v oblasti sankcí

¹⁵⁵ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 170.

vykonávaných na svobodě a tím zároveň přispět i ke snížení počtu uvězněných osob. V rámci toho pak má Probační a mediační služba předcházet kriminalitě při současném omezování rizik jejího opakování, motivovat pachatele k nápravě škod, které způsobil a zároveň také zohledňovat při řešení trestné činnosti potřeby a zájmy obětí.¹⁵⁶

Myšlenku začlenění prvku sociální práce s pachatelem začalo v České republice prosazovat Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici, které bylo založeno v květnu roku 1994. Samotné základy probační služby byly posléze položeny usnesením vlády č. 341 z 15.6.1994. Od 1.1.1996 byla poté postupně budována síť probačních pracovníků, kteří působili na okresních a krajských soudech, ovšem jejich činnost mohla být vykonávána pouze v omezené míře, a to na základě zákona č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících. V této době nebyla bohužel přijata potřebná speciální zákonná úprava, a proto probační služba nemohla být vystavěna náležitě systematicky a organizovaně. Změnu tohoto stavu přinesl dlouho očekávaný zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě (dále jen „ZPMS“), s účinností od 1.1.2001, který zavedl Probační a mediační službu jako organizační složku státu v čele s ředitelem, který je jmenován a odvoláván ministrem spravedlnosti (srov. § 1 odst. 2 ZPMS a § 3 odst. 1 ZPMS). Základ právní úpravy Probační a mediační služby však nelze stáhnout pouze na výše zmíněný zákon o Probační a mediační službě, ale i na další zákony, především na trestní zákoník, konkrétně § 49 a § 51, které vymezují pojem „dohled“, a zároveň též § 27b TŘ, jehož obsah však víceméně pouze kopíruje úpravu činnosti Probační a mediační služby uvedenou v § 4 ZPMS. Vedle těchto zákonných norem je potřeba zmínit též základní interní normy Probační a mediační služby, především Statut Probační a mediační služby a Organizační řád Probační a mediační služby.¹⁵⁷

Definici pojmů probace a mediace nalezneme přímo v zákoně o Probační a mediační službě. Prvním pojmem, tedy probací, se rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život,

¹⁵⁶ ROZUM, Jan: *Činnost probační a mediační služby z pohledu restorativní justice*. In: Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů. Ed. Zdeněk Karabec. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2003, s. 39.

¹⁵⁷ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014, s. 387-8.

vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů (srov. § 2 odst. 1 ZPMS). Naproti tomu mediací zákon o Probační a mediační rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením, přičemž mediaci lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného (srov. § 2 odst. 2 ZPMS).

Obecně můžeme na činnost Probační a mediační služby nahlížet jako na vytváření předpokladů k tomu, aby věc mohla být ve vhodných případech projednána v některém ze zvláštních druhů trestního řízení, nebo mohl být uložen a vykonán trest nespojený s odnětím svobody, anebo vazba byla nahrazena jiným opatřením. Za tímto účelem se obviněnému poskytuje odborné vedení a pomoc, sleduje a kontroluje se jeho chování a spolupracuje se též s rodinným a sociálním prostředím, ve kterém obviněný žije a pracuje, a to s tím cílem, aby v budoucnu vedl řádný život. Tato činnost pak může spočívat např. v obstarávání podkladů k osobě obviněného a jeho rodinnému i sociálnímu zázemí nebo ve vytváření podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, nebo pro schválení narovnání, zejména projednání a uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným o náhradě škody nebo o vydání bezdůvodného obohacení, nebo dohody o narovnání, případně podmínek pro další takové procesní postupy či tresty nespojené s odnětím svobody. Současně s tím Probační a mediační služba pomáhá při odstraňování následků trestného činu poškozeným a dalším osobám dotčeným trestným činem, přičemž zvláštní péči věnuje mladistvým obviněným a obviněným ve věku blízkém věku mladistvých. Tuto činnost Probační a mediační služba provádí v rámci své působnosti především na pokyn orgánů činných v trestním řízení, ovšem ve vhodných případech tak může činit i bez takového pokynu, a to zejména na základě podnětu obviněného a poškozeného. V takových případech však Probační a mediační služba musí neprodleně informovat příslušný orgán činný v trestním řízení, který však může rozhodnout, že věc se k mediaci nepředává a mediace proto dále prováděna nebude (srov. § 4 ZPMS). Jak uvádí Ščerba, zákon v tomto případě vychází z teze, že k prospěšnějšímu využívání mediace je zapotřebí, aby úředník Probační a mediační služby mohl do konkrétního případu vstoupit co nejdříve a nemusel čekat na pokyn některého z orgánů činných v trestním řízení.¹⁵⁸ Tento přístup je poté ještě více akcentován ustanovením § 4 odst. 9 ZPMS, na základě kterého policejní orgán a státní

¹⁵⁸ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014, s. 392.

zástupce vyrozumívá středisko Probační a mediační služby o věcech vhodných k mediaci, přičemž velký akcent je zde kladen zejména na trestní věci mladistvých.

Při výkonu své funkce je úředník Probační a mediační služby povinen řídit se zákony, jinými právními předpisy a pokyny soudu nebo státního zástupce. Tyto pokyny však nesmí směřovat ke způsobu a výsledku prováděné mediace (srov. § 7 odst. 1 ZPMS). V zájmu nestrannosti zákon zakazuje, aby úředník Probační a mediační služby v téže věci prováděl zároveň úkony probace i mediace (srov. § 7 odst. 5 ZPMS). Toto zákonné omezení způsobovalo zejména v prvních letech činnosti Probační a mediační služby nemalé problémy, neboť na řadě středisek Probační a mediační služby působil pouze jeden probační úředník.¹⁵⁹ V současné době jsou však střediska Probační a mediační služby personálně obsazena na takové úrovni, že by k podobným problémům znovu docházet nemělo, neboť podíváme-li se na statistiky, tak počátkem roku 2017 měla Probační a mediační služba cca 500 pracovníků.¹⁶⁰ Dalšími povinnostmi úředníků jsou poté zejména odpovědný postup, respektování a ochrana lidských práv a svobod, důstojnosti člověka a vyvarování se jednání, které by mohlo vést ke zmaření účelu trestního řízení nebo které by vzbuzovalo pochybnosti o objektivitě a nestrannosti úředníka. Při nedodržení těchto povinností může být věc úředníkovi Probační a mediační služby soudem nebo státním zástupcem odejmuta (srov. § 7 odst. 1 ZPMS). V neposlední řadě jsou úředníci i asistenti Probační a mediační služby povinni zachovávat mlčenlivost o věcech, které se dozvěděli v souvislosti s výkonem své funkce, a to i po skončení pracovního poměru (srov. 9 odst. 1 ZPMS).

2.3.5.2 Význam mediace v řízení o narovnání

Jednou z hlavních činností Probační a mediační služby je na základě § 4 odst. 2 písm. b) ZPMS vytváření podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, nebo pro schválení narovnání, zejména projednání a uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným o náhradě škody nebo o vydání bezdůvodného obohacení, nebo dohody o narovnání, případně podmínek pro další takové procesní postupy či tresty nespojené s odnětím svobody. Úředníci Probační a mediační služby se tedy snaží o vytvoření předpokladů k tomu, aby konkrétní věc mohla být ve vhodných případech projednána a vyřešena v rámci některého ze zvláštních druhů řízení. Díkce výše

¹⁵⁹ ŽATECKÁ, Eva. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing, 2007, s. 53.

¹⁶⁰ ČESKÁ JUSTICE. Probační a mediační služba chce žádat o dalších 270 pracovníků [online]. 5. 12. 2016. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2016/12/probacni-mediacni-sluzba-chce-zadat-o-dalsich-270-pracovniku> [cit. 09.6.2020].

citovaného zákonného ustanovení sice výslovně uvádí pouze podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání, nicméně spojení „další takové procesní postupy“ naznačuje, že úředníci Probační a mediační služby mohou být aktivní i v jiných řízeních, která lze podle našeho trestního práva procesního vést. Tím má zákon na mysli zejména podmíněné odložení návrhu na potrestání a odstoupení od trestního stíhání mladistvého.¹⁶¹

V kontextu této práce je třeba akcentovat zejména mediaci v trestních věcech. Ta spočívá v tom, že na základě několika postupných fází může dojít k naplnění účelu narovnání, tedy k vyrovnaní konfliktu mezi obviněným a poškozeným, přičemž podnět k mediaci může dát celá řada subjektů, ať už jsou to orgány činné v trestním řízení, obviněný nebo poškozený, nicméně s mediací musí souhlasit jak obviněný, tak i poškozený.

První fáze spočívá v tom, že sám mediátor posoudí vhodnost daného případu k mediaci jako takové, přičemž vyloučen z mediace může být např. pachatel s psychopatickou strukturou osobnosti. Pokud mediátor shledá danou věc za vhodnou k mediaci, měl by mediační proces zahájit oddělenými konzultacemi, aby zjistil postoj obou stran k takovému postupu.¹⁶²

Až pokud obě strany s takovým postupem souhlasí, může dojít k jejich vzájemnému setkání za účasti mediátora, při kterém každá ze zúčastněných osob dostane prostor na to, aby popsala, co je tíží a nastínila pro ně přijatelné řešení celého případu. Takové jednání není nijak formální a tvrzené skutečnosti není třeba dokazovat, jako by tomu bylo u soudu, přičemž informace mohou být předkládány nejen ze strany obviněného a poškozeného, ale také osob z jejich blízkého sociálního okolí nebo svědků.¹⁶³

Ideálním koncem každé mediace je uzavření dohody, která je vyvážená a akceptovatelná pro obě strany sporu, a na jejímž základě dojde k vytvoření podmínek pro schválení narovnání. Může se však pochopitelně stát, že strany nenajdou společnou řeč a k žádné takové dohodě nedojde. I přes to však nemusí mediační proces přijít na zmar. Ze strany obviněného může dojít k tomu, že si na základě vyslechnutí poškozeného uvědomí své jednání a přičiní se o odstranění škodlivých následků svého

¹⁶¹ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 4528.

¹⁶² SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY František, ŠÁMAL Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 118.

¹⁶³ SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY František, ŠÁMAL Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 111.

činu nebo dobrovolně nahradí způsobenou škodu. Pokud by tak nakonec došlo k tomu, že poškozený neudělí souhlas s narovnáním, nebo ho vezme zpět, soudu by nic nebránilo k tomu, aby, samozřejmě při splnění dalších zákonných podmínek, rozhodl o podmíněném zastavení trestního stíhání, což je pro obviněného stále příznivější než formální odsouzení. Poškozený na druhé strany může dojít určitému psychickému klidu a vyrovnání se s následky trestného činu, který obviněný spáchal, což však pochopitelně nevylučuje, aby nakonec neudělil s narovnáním souhlas nebo ho vzal zpět.

Ačkoliv je tedy vzhledem k výše zmíněnému zřejmé, že ne každá mediace končí úspěšně, v obecné rovině na ni lze nahlížet pozitivně, zejména vzhledem k zapojení poškozeného do procesu náhrady škody, nalezení mnohdy uspokojivějšího a spravedlivějšího řešení nebo morální satisfakce.¹⁶⁴

2.3.6 Komparace institutu narovnání s některými jinými odklony v českém právu

2.3.6.1 Komparace institutu narovnání s podmíněným zastavením trestního stíhání

Podíváme-li se na úpravu institutů narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání, můžeme spatřovat, že v některých ohledech je úprava pro oba instituty stejná, v některých naopak odlišná.

Prvním rysem, který je společný pro oba instituty, je fakt, že i v případě splnění všech zákonných podmínek, je pouze na uvážení soudu nebo státního zástupce v přípravném řízení, zda cestu jedním z těchto institutů zvolí. Obviněný, potažmo jeho obhájce k tomu samozřejmě mohou dát podnět, nicméně na kladné vyřízení takového podnětu není právní nárok a rozhodnutí o tom, zda bude v tom kterém případě využit některý z těchto dvou odklonů tak zůstává výhradně v gesci soudu nebo státního zástupce.

Co se týče druhé z podobností, které úprava obou institutů vykazuje, je to okruh trestných činů, u nichž lze k využití obou institutů přistoupit, kdy tedy oba tyto instituty je možno využít pouze u přečinů. Judikaturou však byla v neprospěch narovnání dovozena nemožnost se cestou narovnání vydat v těch případech, kdy nedošlo k poškození zájmů konkrétní osoby,¹⁶⁵ přičemž ale podmíněnému zastavení trestního stíhání absence poškozeného při jeho aplikaci nebrání, a proto tedy u přečinu, kterým nedošlo k poškození zájmů konkrétní osoby, má podmíněné zastavení trestního stíhání

¹⁶⁴ ROZUM, Jan, VÚJTĚCH, Jan a Petr KOTULAN. *Výzkum institutu narovnání: výzkum uskutečněný v rámci programu účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice ve vztahu k bezpečnosti občanů v horizontu roku 2000*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999, s. 11-2.

¹⁶⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.11.2003, sp. zn. 4 Tz 156/2003.

de facto subsidiární povahu. Z výše nastíněného důvodu lze tedy polemizovat o tom, zda je úprava v tomto směru pro oba instituty stejná. Budeme-li se držet pouze zákonného znění, pak dojdeme k výsledku, že ano, neboť zákon sám o sobě u narovnání žádné výjimky u přečinů nevyjmenovává. Z hlediska judikatury pak pochopitelně vzhledem k výše uvedenému dojdeme ke zcela opačnému výsledku.

Budeme-li naopak zkoumat, v jakých směrech se úprava těchto dvou institutů rozchází, prvním rozdílem, který je dle mého názoru zároveň rozdílem nejdůležitějším, je skutečnost, že u podmíněného zastavení trestního stíhání není třeba souhlasu poškozeného, jak ostatně vyplývá i z výše uvedeného tvrzení, že podmíněné zastavení trestního stíhání je možné i v případě absence konkrétní osoby, jejíž zájmy byly trestným činem porušeny. Souhlas poškozeného totiž u narovnání akcentuje samotnou povahu institutu narovnání, tedy urovnání konfliktního stavu mezi obviněným a poškozeným. Jelikož k využití podmíněného zastavení trestního stíhání zde nemusí být žádná poškozená osoba, které byla způsobena škoda či jiná újma, kterou by bylo potřeba nahradit nebo jinak odčinit, je logické, že z tohoto důvodu zde není ani žádná osoba, po které lze takový souhlas vyžadovat.

Druhý rozdíl se poté týká náhrady škody při využití toho kterého institutu. Zatímco schválení narovnání je (alespoň v současné době) spojeno s definitivním zastavením trestního stíhání a zákon tak z tohoto důvodu stanovuje, že před rozhodnutím o schválení narovnání obviněný uhradí poškozenému škodu způsobenou přečinem nebo učiní potřebné úkony k její úhradě, případně jinak odčiní újmu vzniklou přečinem (srov. § 309 odst. 1 písm. b) TŘ), v případě podmíněného narovnání je tomu tak, že k definitivnímu zastavení trestního stíhání dojde až v momentě, kdy obviněný mj. nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu, anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě (srov. § 307 odst. 1 písm. b) TŘ). Z dikce výše uvedených ustanovení trestního řádu tedy vyplývá, že v případě narovnání musí být škoda ze strany obviněného uhrazena ještě před samotným schválením narovnáním (k tomu viz výše), zatímco u podmíněného zastavení trestního stíhání postačuje pouhá dohoda o náhradě škody a k jejímu uhrazení tak může dojít až v průběhu zkušební doby. Problematické v této souvislosti může být konkrétní vyčíslení škody, bez něhož pochopitelně nelze škodu nahradit, a to především z toho důvodu, že výše škody se může v průběhu času měnit, což může samozřejmě zejména u narovnání vést ke značným průtahům v řízení. Na druhou stranu je třeba vyzdvihnout výhodnost tohoto přístupu pro osobu obviněného, kdy tento nemusí škodu uhradit ihned, ale až

v budoucnu, a tak z jeho strany nedochází k jednorázovému úbytku finančních prostředků, který by mohl mít za následek např. platební neschopnost.

Následujícím rozdílem je absence zkušební doby v případě narovnání. Jak již bylo zmíněno, schválením narovnání dojde též k zastavení trestního stíhání, a tedy k vytvoření překážky rei iudicatae, zatímco podmíněné zastavení trestního stíhání je rozhodnutím pouze mezitímním, kdy zároveň dochází ke stanovení zkušební doby, po kterou dobu orgány činné v trestním řízení de facto kontrolují, jak se obviněný chová a zda mohou posléze přistoupit k definitivnímu zastavení trestního stíhání nebo naopak k rozhodnutí, že je nutné v trestním stíhání pokračovat. K tomuto účelu lze obviněnému uložit, aby ve zkušební době dodržoval přiměřená omezení a povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život. Pro obviněného může být zkušební doba pozitivní zejména ve vztahu k náhradě škody, kdy tento nemusí škodu uhradit ihned, ale právě až v průběhu zkušební doby, přičemž si myslím, že nahrazovat škodu není vyloučeno ani formou splátek po dobu celé, nebo alespoň části zkušební doby.

Posledním zmíněným rozdílem je skutečnost, že před samotným schválením narovnání je zde obligatorní podmínka složení na účet soudu nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžité částky určené státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního právního předpisu, a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu. Rozdíl v úpravách obou institutů je v tom, že u narovnání nastupuje tato podmínka vždy, bezpodmínečně, kdežto u podmíněného zastavení trestního stíhání pouze v případě jeho jedné asperační varianty, konkrétně té podle § 307 odst. 2 TR a sice je-li to odůvodněno povahou a závažností spáchaného přečinu, okolnostmi jeho spáchání anebo poměry obviněného. V takovém případě pak soud a v přípravném řízení státní zástupce může rozhodnout o tom, že obviněný musí složit výše zmíněnou částku též v případě aplikace podmíněného zastavení trestního stíhání, avšak pokud tak ani jeden z těchto orgánů neučiní, tato podmínka pro využití institutu podmíněného zastavení trestního stíhání obligatorní není.

2.3.6.2 Komparace institutu narovnání s dohodou o vině a trestu

Dohoda o vině trestu je posledním neodsuzujícím typem odklonu. K její podstatě odkazují čtenáře na předchozí část této práce, kde je jí věnována pozornost. Na tomto místě bych rád upozornil na některé odchylky, které úprava dohody o vině a trestu vykazuje v porovnání v úpravou narovnání.

První odchylku, kterou lze spatřovat, je okruh trestných činů, u nichž lze dohodu o vině a trestu sjednat. Zatímco narovnání je možno využít pouze v u přečinů, dohoda o vině a trestu pokrývá širší okruh trestných činů než právě narovnání. Podle zákona lze totiž dohodu o vině a trestu sjednat o každém trestném činu, s výjimkou zvlášť závažného zločinu (§ 175a odst. 8 TŘ a contrario), z čehož vyplývá, že kromě přečinů může být dohoda o vině a trestu sjednána též u zločinů. Na základě § 14 odst. 3 TZ jsou zločiny všechny trestné činy, které nejsou přečiny (k pojmu přečinu viz výše). Jediným okruhem trestných činů, u nichž dohoda o vině a trestu nepřipadá v úvahu, jsou na základě výše citovaného ustanovení trestního řádu zvlášť závažné zločiny. Zvlášť závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na které stanoví trestní zákon trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně 10 let. Nicméně ve Východiscích a principech k novému trestnímu řádu se počítá s rozšířením dohody o vině a trestu i na zvlášť závažné zločiny (ovšem s nějakými výjimkami) jako je tomu na Slovensku,¹⁶⁶ neboť jak uvádí Šámal, okruh trestných činů, u nichž lze dohodu o vině a trestu sjednat, se až tak moc neliší od okruhu trestných činů, u nichž lze věc vyřídit narovnáním a podmíněným zastavením trestního stíhání a právě z tohoto důvodu by proto bylo vhodné ji rozšířit i na další delikty, neboť ze slovenské zkušenosti lze vyčíst, že její význam je právě u závažnějších věcí.¹⁶⁷

Dalším významným prvkem u dohody o vině trestu je skutečnost, že ji lze sjednat pouze v přípravném řízení, přičemž takovou dohodu poté schvaluje pouze soud. Zde tedy vidíme odklon o úpravy narovnání, které může být, jak bylo již uvedeno, schváleno nejen soudem v řízení před soudem, ale i státním zástupcem v přípravném řízení. I zde se předpokládá po vzoru Slovenska rozšířit úpravu tak, aby bylo možné uzavřít dohodu o vině a trestu i v průběhu hlavního líčení, což by opět mohlo resultovat v její častější využití ze strany orgánů činných v trestním řízení.¹⁶⁸

Poslední odchylku od úpravy narovnání lze spatřovat v povinném zastoupení obviněného, a to na základě § 36 odst. 1 písm. d) TŘ, který stanoví, že obviněný musí mít při sjednávání dohody o vině a trestu obhájce. Žádné takové pravidlo není u

¹⁶⁶ KOMISE PRO NOVÝ TRESTNÍ ŘÁD. Východiska a principy nového trestního řádu. 2014 [online]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4980&d=281460> [cit. 10.6.2020].

¹⁶⁷ ŠÁMAL, Pavel. Rekodifikace trestního řádu. Pravniprostor.cz [online]. 1. 6. 2015. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rekodifikace-trestniho-radu> [cit. 11.6.2020].

¹⁶⁸ KOMISE PRO NOVÝ TRESTNÍ ŘÁD. Východiska a principy nového trestního řádu. 2014 [online]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4980&d=281460> [cit. 10.6.2020].

narovnání stanoveno, byť pochopitelně v řadě v případech obviněný obhájce má i v tomto řízení. Toto ustanovení má vyrovnávat handicap ve formě oslabení nebo zvlášť citelného ohrožení možnosti obviněného účinně se hájit, kdy při sjednávání dohody o vině a trestu dochází jednak k omezení dokazování, jednak k řešení právních otázek, které mohou být pro osobu práva neznalou složité (v tomto případě lze hovořit o oslabení obviněného z důvodu absence speciálních znalostí).¹⁶⁹

2.3.7 Statistika využití institutu narovnání a návrhy de lege ferenda

2.3.7.1 Statistika využití institutu narovnání v praxi

Jak můžeme vidět na statistikách, narovnání není v praxi příliš využívaným institutem. Nutno však podotknout, že se nejedná o jev pouze posledního období, ale o jev kontinuální, který zde panuje již od zavedení institutu do našeho právního řádu.

V roce 2019 bylo v přípravném řízení narovnáním vyřízeno 87 případů, což bylo sice o 24 více, než v roce 2018, nicméně stále se jedná o velmi malé číslo, přičemž toto číslo představuje pouze 0,23 % z celkového počtu stíhaných osob. Ve zkráceném přípravném řízení poté bylo schválením narovnání za současného odložení věci vyřízeno pouze 21 případů. Zde tedy můžeme naopak spatřovat propad oproti roku 2018, a to konkrétně o 5 případů. Celkem tedy bylo v roce 2018 v přípravném řízení narovnání užito v 108 případech, což v poměru ke všem osobám vyřízeným v přípravném řízení činí 0,14 %. Na toto konto Nejvyšší státní zastupitelství kriticky uvádí, že nezmění-li se úprava narovnání, zůstanou takto nízká čísla i do budoucna.¹⁷⁰

V řízení před okresními soudy nejsou čísla bohužel o nic optimističtější. V roce v 2018 i v roce 2019 bylo narovnání v řízení před okresními soudy shodně vyřízeno 45 případů. V obou sledovaných obdobích lze spatřovat, že o nejvíce případů, ve kterých bylo narovnání schváleno, cca 50 %, se zapřičinily soudy v Severomoravském soudním kraji. V roce 2018 tomu tak bylo ve 24 případech, v roce 2019 pak ve 21 případech. V případě prvních 5 měsíců roku 2020 pak lze vyjádřit poměrně velkou obavu o to, jakých hodnot dosáhnou čísla na konci tohoto roku, když za prvních 5 měsíců roku 2020 došlo v řízení před soudem ke schválení narovnání pouze v 11 případech. Jen pro

¹⁶⁹ Komentář k Trestnímu řádu, Wolters Kluwer, dostupné z ASPI

¹⁷⁰ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019. [online] Dostupné z: http://nsz.cz/images/stories/PDF/Zpravy_o_cinnosti/2019/Zprava%20o%20cinnosti%20SZ%20za%20rok%202019%20-%20textova%20cast.pdf, s. 26. [cit. 23.6.2020].

porovnání, minulý rok touto dobou jich bylo již 23. oproti stejnému období předchozího roku tedy spatřujeme více než 50 % propad.¹⁷¹

V rámci komparace institutů narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání jsou na konci práce uvedeny tabulky s přehledem využití institutu podmíněného zastavení trestního stíhání v rámci přípravného řízení, a to i s jeho formou ve zkráceném přípravném řízení, tedy podmíněným odložením podání návrhu na potrestání, stejně tak jako jsou na tom samém místě uvedeny statistiky využití podmíněného zastavení trestního stíhání v řízení před okresními soudy.

2.3.7.2 Úvahy a návrhy *de lege ferenda*

Jak tedy vyplývá z dlouhodobé statistiky, nemá narovnání v praxi přílišné využití, a to i přes zjevnou snahu zákonodárce se cestou novelizací trestního řádu pokusit o navýšení počtu případů, ve kterých je narovnání využíváno.

Otázka, která se tedy na tomto místě vysloveně nabízí, zní, zda by nebylo vhodné uvažovat o vypuštění institutu narovnání z naší právní úpravy. Vzhledem k tomu, že se v českém justičním systému uplatňují další odklony, které jsou postaveny na prvcích restorativní justice, nemyslím si, že vypustit z naší právní úpravy institut narovnání, který jako takový v sobě nese nejvíce těchto prvků, by bylo šťastné řešení.

Negativem současné úpravy, která způsobuje tak sporadické využívání tohoto institutu, je mj. fakt, že okruh trestných činů, u nichž narovnání přichází v úvahu, se, alespoň tedy po formální stránce, shoduje s okruhem trestných činů, u kterých lze využít podmíněné zastavení trestního stíhání, ovšem judikaturou pak v neprospěch narovnání bylo dovozeno, že není možné vydat se cestou narovnání, pokud v konkrétním případě nedošlo k poškození zájmů konkrétní osoby,¹⁷² avšak podmíněné zastavení trestního stíhání v takových případech samozřejmě možné je (jak již bylo zmíněno výše). V tomto případě by tedy bylo vhodné taxativně stanovit trestné činy, u kterých bude možné narovnání využít, přičemž při vytváření výčtu těchto trestných činů by se zároveň přihlédlo i k tomu, zda v konkrétním případě dochází ke konfliktu pachatele a konkrétní poškozené osoby. Tento přístup by měl být využit i v novém trestním řádu, když ve Východiscích a principech nového trestního řádu je uvedeno, že narovnání se bude vztahovat pouze na konkrétně určené trestné činy (a nemuselo by se dokonce jednat pouze o přečiny, ale i o méně závažné zločiny), a to takové, které mají právě

¹⁷¹ Tabulkové přehledy o vyřizování soudních agend. Cslav.justice.cz [online]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html> [cit. 12.6.2020].

¹⁷² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.11.2003, sp. zn. 4 Tz 156/2003.

povahu konfliktu mezi obviněným a poškozeným.¹⁷³ Zároveň by však na základě věcného záměru k novému trestnímu řádu měla odpadnout možnost schválit narovnání v případech, kdy jako poškozený vystupuje stát nebo územně samosprávný celek.¹⁷⁴

Co se dle mého ovšem může jevit problematickým, je právě vymezení konkrétního okruhu trestných činů, u kterého bude možné narovnání využít. V případě taxativního výčtu trestných činů, u kterého bude možné narovnání využít, by rozhodně nemělo dojít k vyloučení možnosti využití institutu podmíněného zastavení trestního stíhání u těchto konkrétních trestných činů, resp. jakéhokoliv odklonu obecně, ale úprava by mohla být konstruována tak, že v případě splnění podmínek pro více odklonů, z důvodu blízkosti úpravy pak zejména pro podmíněné zastavení trestního stíhání, by mělo narovnání před podmíněným zastavením přednost, ale pouze za předpokladu, že by pro něj byly splněny všechny podmínky. V takovém případě by tedy soud nebo státní zástupce k němu přistoupil přednostně. Tento názor pak zastává i nauka, která soudí, že instituty narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání by měly být alternativami.¹⁷⁵

Další příčinu sporadického využívání narovnání v praxi můžeme spatřovat v povinnosti složit peněžitou částku na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. Vzhledem k tomu, že obdobná podmínka musí být splněna i u jedné z asperačních forem podmíněného zastavení trestního stíhání podle § 307 odst. 2 písm. b) TŘ, myslím si, že by tato podmínka mohla být vypuštěna a narovnání by se tak mohlo omezit pouze na náhradu škody mezi obviněným a poškozeným. Vypuštění této podmínky by mohlo dle mého názoru vést alespoň k částečnému zrychlení celého trestního řízení a zároveň též k eliminaci vnímání narovnání jako odklonu, u kterého de facto dochází k vykoupení se ze spáchaného trestného činu ze strany majetnějších obviněných, kdy obviněný, který disponuje peněžními prostředky, tak má šanci se zaplacením této částky vyhnout zkušební době, která se stanovuje u výše zmíněné asperační formy podmíněného zastavení trestního stíhání, a tedy si tak de facto může zaplatit okamžité

¹⁷³ KOMISE PRO NOVÝ TRESTNÍ ŘÁD. Východiska a principy nového trestního řádu. 2014 [online]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4980&d=281460> [cit. 10.6.2020].

¹⁷⁴ KOMISE PRO NOVÝ TRESTNÍ ŘÁD. Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád). 2008 [online]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4980&d=281460> [cit. 11.6.2020].

¹⁷⁵ SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. Díl první. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky, Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001, s. 39.

zastavení trestního stíhání. Na druhou stranu méně majetné osoby tuto možnost pochopitelně nemají, resp. mají, ale pouze s tím, že zaplacení této částky pro ně může znamenat existenční problémy, a narovnání si tak v podstatě dovolit nemohou. V literatuře je v souvislosti s touto podmínkou poukazováno zejména na rozpor s principem rovnosti vyjádřeným v Listině základních práv a svobod.¹⁷⁶

Zvýšení počtu schválených narovnání by mohlo být dosaženo též zrušením požadavku na obligatorní výslech obviněného a poškozeného před samotným rozhodnutím o narovnání.¹⁷⁷ Tento výslech je ve většině případů vlastně nadbytečný a zbytečně protahuje řízení, neboť obviněný i poškozený jsou o institutu poučováni a souhlas s tímto způsobem vyřízení věci udělují již v rámci samotného výslechu či podání vysvětlení u policejního orgánu, poté jsou znovu poučeni i před samotným uzavíráním dohody o narovnání a jejich souhlas s tímto postupem tak plyne logicky také z dohody jako takové.¹⁷⁸ Možnost výslechu by však mohla být soudu nebo státnímu zástupci ponechána jako fakultativní, a to především pro případy, při kterých by se tyto orgány chtěly utvrdit o dobrovolnosti souhlasu ke vztahu k uzavření dohody o narovnání např. z důvodu podezření na nepravdivost či účelovost tvrzení některé ze stran sporu. Inspirací by pro toto řešení mohl být § 221 odst. 1 slovenského trestního řádu, který před schválením smíru (tedy slovenské obdoby narovnání) stanoví povinnost vyslechnout obviněného a poškozeného pouze v případech, vyžadují-li to okolnosti případu.

Závěrem této části práce nelze nezmínit též tezi Komise pro nový trestní řád, která plánuje rozdělit současný výrok o schválení narovnání a o zastavení trestního stíhání na dva samostatné výroky. Prvním výrokem by bylo samotné schválení narovnání, na který by eventuálně navazoval výrok o zastavení trestního stíhání, ovšem až v momentě, co by byly splněny určité podmínky, jako např. složení peněžní částky určenou konkrétnímu adresátovi k obecně prospěšným účelům nebo na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, povinnost odpracovat určitý počet hodin obecně prospěšných prací, zdržení se řízení motorových vozidel atd. K účelu této úpravy věcný záměr uvádí, že *„výroky o schválení narovnání a zastavení trestního stíhání budou odděleny tak, aby obviněný mohl v mezidobí splnit vše, k čemu se zavázal. Tento nový*

¹⁷⁶ ŠABATA, Karel: *Pohled na uplatnění odklonů trestním řízením*, Státní zastupitelství, 2005, č. 4, s. 6.

¹⁷⁷ ZŮBEK, Jan. *Úvaha k institutu narovnání a jeho budoucnosti*. Trestněprávní revue, Nakladatelství C.H. Beck, 2015, roč. 2015, č. 1, s. 5.

¹⁷⁸ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 307.

*způsob rozhodování bude mít význam jak z hlediska odčinění újmy způsobené poškozenému, tak i z hlediska závazků směřujících k obecně prospěšným účelům.*¹⁷⁹

Rozdělením výše uvedených výroků by tedy mělo dojít pouze k přerušení trestního stíhání, nikoliv k jeho definitivnímu zastavení. Při tom si myslím, že ze strany obviněného by v této fázi mohlo a mělo být konáno vše, co je po něm požadováno, právě s tím účelem, aby co nejrychleji dosáhl definitivního zastavení trestního stíhání. Zároveň si myslím, že by mohlo dojít, alespoň částečně, k opuštění teze, že narovnání je vlastně vykoupením se z trestného činu, neboť v některých případech by již samotné složení peněžité částky nemuselo k definitivnímu zastavení trestního stíhání vést, a to z toho důvodu, že by obviněný musel vedle složení peněžité částky vykonat ještě něco dalšího.

Výše uvedené by jistě mohlo vést ke kvalitnější úpravě narovnání při současném zvýšení počtu případů, ve kterých bude narovnání využíváno. Nezbyvá tedy než doufat, že se zákonodárci podaří některé navrhované změny promítnout i do našeho právního řádu a narovnání se tak stane institutem využívaným alespoň zčásti tak často, jako třeba podmíněné zastavení trestního stíhání.

¹⁷⁹ KOMISE PRO NOVÝ TRESTNÍ ŘÁD. Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád). 2008 [online]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4980&d=281460> [cit. 11.6.2020].

3. Komparace institutu narovnání s rakouskou úpravou

Vzhledem k podobnosti právních systémů České republiky a Rakouska je do celkového rámce této práce zahrnuta i tato kapitola, která si klade za cíl analýzu rakouské právní úpravy institutu narovnání a její porovnání s úpravou České republiky za současných úvah de lege ferenda pro zákonodárce v České republice. Jelikož úprava odklonů v Rakousku je koncipována jiným způsobem, než je tomu v České republice, nemůže následující část práce pojednávat výlučně o narovnání, ale z důvodu společných podmínek pro uplatnění některého z odklonů je zapotřebí uvést tyto podmínky, při jejichž splnění je možné se vydat cestou některého z odklonů, tedy ne pouze cestou narovnání.

Rakouský trestní řád, tedy zákon 631/1975, Strafprozessordnung (dále jen „StPO“), upravuje odklony obecně ve své hlavě XI. Hned první odlišností, které si můžeme všimnout oproti úpravě české, je skutečnost, že rakouský trestní řád zná pouze jeden základní typ odklonu, který je označen jako odstoupení od trestního stíhání (Rücktritt von der Verfolgung), kdy po splnění obecných podmínek (k těmto podmínkám viz dále) tento nabývá jednu ze čtyř forem. Konkrétně se jedná o:

- a) odstoupení od trestního stíhání po zaplacení peněžité částky (Zahlung eines Geldbetrages; srov. § 200 StPO)
- b) odstoupení od trestního stíhání po vykonání obecně prospěšných prací (Gemeinnützige Leistungen; srov. § 201 StPO)
- c) odstoupení od trestního stíhání po skončení zkušební doby (Probezeit; srov. § 203 StPO) a
- d) odstoupení od trestního stíhání na základě narovnání (Tatausgleich; srov. § 204 StPO).¹⁸⁰

Dále, byť jen velmi okrajově, bych rád zmínil, že rakouská úprava obsahuje ještě dvě další varianty odstoupení od trestního stíhání, a sice odstoupení od trestního stíhání na základě spolupráce se státním zástupcem (Zusammenarbeit mit der Staatsanwaltschaft; srov. § 209a StPO) a odstoupení od trestního stíhání na základě spolupráce se státním zástupcem v souvislosti s porušením kartelového práva (Zusammenarbeit mit der Staatsanwaltschaft im Zusammenhang mit einer kartellrechtlichen Zuwiderhandlung; srov. § 209b StPO).

V těchto dvou případech však nejde o typické odklony, které mají naplňovat cíle restorativní justice a zároveň se k jejich aplikaci nevyžaduje splnění obecných

¹⁸⁰ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 258.

podmínek pro jako odstoupení od trestního stíhání.¹⁸¹ V poslední řadě je v jejich případě zapotřebí zmínit, že tyto dvě formy mají místo v rakouské právní úpravě podmíněno, neboť účinnost obou výše zmíněných variant je omezena pouze do 31. 12. 2021 s tím, že pokud se osvědčí, bude jejich účinnost opět prodloužena.¹⁸² Z výše nastíněných důvodů se další výklad těchto dvou variant týkat nebude.

Pro aplikaci kteréhokoliv z výše zmíněných variant odstoupení od trestního stíhání je zapotřebí splnit obecné podmínky, které vyplývají z § 198 StPO. V případě jejich splnění si můžeme povšimnout toho, že stejně jako je tomu i v České republice, může o schválení odklonu v přípravném řízení rozhodnout státní zástupce, a v mezidobí od podání obžaloby do ukončení hlavního líčení poté soud. Obecné podmínky, které je třeba splnit, jsou následující:

- a) dostatečné zjištění skutkového stavu,
- b) absence podmínek pro zastavení trestního stíhání podle § 190 až 192 StPO,
- c) pro odrazení obviněného a jiných osob od páchání trestné činnosti není třeba ukládat trest (tedy naplnění jak individuální, tak generální prevence),
- d) není dána příslušnost Zemského soudu s přísedícím či porotního soudu,
- e) vina obviněného není závažná ve smyslu § 32 rakouského trestního zákona (Strafgesetzbuch) a
- f) činem nebyla způsobena smrt.¹⁸³

První obecnou podmínkou je dostatečné zjištění skutkového stavu věci, tedy nikoliv komplikovaná důkazní situace, kdy na základě rakouské právní teorie postačuje, aby následná obžaloba vedla s vyšší pravděpodobností k vyslovení viny a odsouzení obviněného.¹⁸⁴ Co je však zajímavé, zejména z hlediska komparace s úpravou České republiky (např. podmíněného zastavení trestního stíhání podle § 307 TŘ), nevyžaduje rakouské právo doznání obviněného, byť namísto toho je pak u jednotlivých forem odstoupení od trestního stíhání vyžadováno, aby byl obviněný připraven nést odpovědnost za svůj čin, což v podstatě do jisté míry nutnost doznání nahrazuje. Tím

¹⁸¹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014, s. 147.

¹⁸² TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 264.

¹⁸³ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014, s. 148-9.

¹⁸⁴ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 258.

může dojít k situaci, kdy obviněný se k činu nemůže doznat, např. proto, že si jej nepamatuje, ale zároveň ho nepopírá a je připraven za něj nést jeho následky.¹⁸⁵

Druhou podmínkou je absence splnění podmínek pro zastavení trestního řízení, a to z důvodů, že vyšetřování není vedeno pro soudně trestný delikt, další stíhání je podle zákona nepřipustné nebo neexistuje opravdový důvod pro další stíhání. V takovém případě pak státní zástupce trestní stíhání obligatorně zastaví a nelze tedy uvažovat o aplikaci jakéhokoliv odklonu.

Třetí podmínkou je naplnění jak individuální, tak generální prevence a odstoupení od trestního stíhání tedy musí zabránit konkrétnímu pachateli páchat další trestnou činnost a zároveň působit preventivně i na zbytek společnosti. V tomto případě si můžeme povšimnout nesouladu rakouské úpravy s úpravou českou, kdy v případě využívání odklonů v České republice je kladen důraz pouze na prevenci individuální (srov. např. § 70 odst. 1 písm. b) ZSVM, který uvádí, že od trestního stíhání mladistvého může být upuštěno mimo jiné, jestliže potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páčání dalších provinění).

Další podmínka spočívající v tom, že v konkrétní trestní věci není dána příslušnost Zemského soudu jako soudu porotního nebo soudu s přisedícími nám v podstatě vymezuje typovou závažnost trestných činů, u kterých je možno uvažovat o tomto způsobu vyřízení věci. V podstatě tak dochází k tomu, že schválení některého z odklonu je možné pouze v řízeních o trestných činech, za něž lze uložit trest odnětí svobody nepřevyšující pět let. Zde tedy opět můžeme spatřovat podobnost s úpravou českou (srov. např. § 309 odst. 1 TR).

Předposlední podmínka se vztahuje k intenzitě viny obviněného, která podle rakouské úpravy nesmí být závažná. Po formální stránce bylo rakouské trestní právo založeno na odstupňování viny, kdy dříve bylo přímo v trestním zákoníku uvedeno, že vina je nepatrná a závažná. Na základě toho rakouská teorie rozlišovala tři základní stupně viny a sice vinu nepatrnou (lehkou), střední a závažnou. Současná rakouská teorie toto dělení v souvislosti s odklonem přebírá a odstoupení od trestního stíhání spojuje s vinou, která je vyšší než nepatrná, ale nižší než vina závažná. Opět lze tedy zmínit podobné kritérium, které se vyskytuje v našem právním řádu, kdy aplikace odklonu u nás podmíněna tím, že státní zástupce nebo soud považuje takový způsob vyřízení věci za dostačující (srov. např. § 307 odst. 1 TR).

¹⁸⁵ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014, s. 149.

Poslední podmínka spočívá v tom, že činem nesmí být způsobena smrt. V českém právu se s touto podmínkou můžeme setkat pouze v jednom případě, kdy se toto omezení uplatňuje pouze v případě využití institutu narovnání a souvisí s tím, že práva poškozeného nepřísluší tomu, na koho pouze přešel nárok na náhradu škody (srov. § 310a TR).¹⁸⁶

Jak můžeme vidět na výše uvedených podmínkách, úprava rakouská se od úpravy české v podstatných prvcích odlišuje zejména ve dvou směrech. První odlišností je skutečnost, že v rakouském trestním řízení má obviněný právní nárok na odklon a příslušný orgán činný v trestním řízení, tedy státní zástupce nebo soud, má tak povinnost za splnění zákonných podmínek zaslat obviněnému návrh na odklon, popřípadě iniciovat aktivitu probační služby v této věci. Tento postup je dokonce právně vynutitelný, a to cestou opravných prostředků.

Druhou odlišnost lze spatřovat v celkovém oslabeném postavení poškozeného, kdy za prvé tento nemá možnost podat proti rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení o aplikaci odklonu stížnost a za druhé se v některých případech poškozený vůbec nemusí domoci náhrady škody, neboť ta je obligatorní pouze v případě odstoupení od trestního stíhání na základě narovnání.¹⁸⁷

Institut narovnání tak, jak ho známe z české právní úpravy, je v rakouské právní úpravě představován odstoupením od trestního stíhání na základě narovnání (srov. § 204 StPO). K jeho aplikaci se přitom vyžaduje souhlas jak obviněného, tak poškozeného, u kterého ovšem tato podmínka nemusí platit vždy. Povinnost udělit souhlas ze strany poškozeného není vyžadována pouze tehdy, jestliže je jeho neudělení nedůvodné, čímž se rozumí např. ze zjevné pomsty anebo ve snaze dosáhnout nedůvodně vyšší náhrady škody.¹⁸⁸ Toto však pochopitelně ještě více oslabuje pozici poškozeného v rámci odklonů a zároveň též prohlubuje rozdíl v aplikaci odklonů mezi úpravou rakouskou a českou.

Narovnání je dále omezeno pouze na případy, ve kterých došlo k bezprostřednímu poškození zájmů konkrétní, určité osoby, čímž je akcentována samotná povaha a účel narovnání, přičemž i v naší právní úpravě, jak bylo uvedeno výše, je nutnost splnit tuto podmínku, neboť např. u trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 TZ není možné se cestou narovnání vydat.

¹⁸⁶ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014, s. 150-5.

¹⁸⁷ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 259-60.

¹⁸⁸ SEILER, Stefan. *Strafprozessrecht*. Wien: WUV Universitätsverlag, 2006, s. 159.

Významnou roli má v rakouské úpravě též omluva a na ni navazující odpuštění. Omluva se pronáší v rámci dialogu před mediátorem, který může být ze strany orgánů činných v trestním řízení požádán, aby obviněného a poškozeného v jejich snaze o urovnání podporoval. Neodmyslitelnou roli má samozřejmě též náhrady škody, která je jako náprava následků preferována, avšak k nápravě mohou vést též např. práce pro poškozeného, zejména v případech, kdy z důvodů majetkových poměrů obviněného nelze nahradit škodu v penězích.

V poslední řadě je potřeba zmínit, že na rozdíl od české úpravy rakouská úprava nevyžaduje jako jednu z podmínek pro schválení narovnání jakékoliv složení peněžité částky na pomoc obětem trestných činů.¹⁸⁹

Ze všeho, co bylo právě uvedeno, bych rád shrnul, že rakouská úprava narovnání se dle mého názoru od té české v hrubých rysech nijak zásadně neodlišuje, byť velkou nevýhodu oproti úpravě české vidím především v oslabené pozici poškozeného. Jestliže je koncept restorativní justice postaven vypořádání konfliktu mezi obviněným a poškozeným, pokládám prakticky za popření této koncepce skutečnost, že v některých případech není potřeba souhlasu poškozeného s narovnáním v rakouské úpravě, což společně s dalšími omezeními, která pro poškozeného vyplývají, podstatně snižují jeho důležitost a navrch tak má pachatel trestného činu, tedy osoba, která by dle mého názoru neměla mít lepší postavení než právě sám poškozený.

¹⁸⁹ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 263-4.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo mj. poskytnout ucelený pohled na institut narovnání, jeho postavení a roli v systému trestního práva procesního a analýzu nejdůležitějších změn, které úprava tohoto institutu v průběhu času doznala. K naplnění tohoto cíle vedle hlavní, tedy druhé, kapitoly této práce pomohla též kapitola první, ve které bylo nastíněno fungování principu restorativní justice a analýza jednotlivých typů odklonů upravených naším trestním právem procesním. Díky tomu se čtenáři otevřela možnost nahlédnout na jednotlivé odklony nikoliv izolovaně, ale komplexně, neboť v rámci první kapitoly je pojednáváno o všech typech odklonů. K demonstraci a poznání toho, jak často jsou některé odklony v praxi (ne)využívány, slouží statistiky, které, pokud byly k dispozici, jsou v konkrétní pasáži vždy uvedeny. Nejdůležitější roli ke splnění výše uvedeného cíle poté plní již zmíněná druhá kapitola, ve které je institut narovnání podroben opravdu důkladné analýze, a to opět nikoliv izolovaně, ale v některých případech též ve vztahu k institutu podmíněného zastavení trestního stíhání, který je svou povahou institutu narovnání v některých aspektech podobný. Jelikož úprava narovnání doznala od dob jeho zavedení do našeho právního řádu několika změn, pokusil jsem se ty nejdůležitější změny nastínit, aby čtenář věděl, jak se úprava tohoto institutu na našem území v průběhu celé této doby vyvíjela. Nicméně i přes to, že úprava doznala určitých změn, které sledovaly za cíl vyšší využívání tohoto institutu, v praxi tomu tak bohužel není.

Dalším cílem proto tedy bylo kritické zhodnocení skutečnosti, proč je narovnání v praxi využíváno tak sporadicky za současného řešení, kterak tento nežádoucí stav odstranit. Jak totiž vyplývá z uvedených statistik, případů, které jsou během jednoho roku vyřízeny právě narovnáním, jsou pouze desítky a nikoliv více. Hlavním důvodem pro tak nízká čísla je především fakt, že okruh trestných činů, u nichž narovnání přichází v úvahu, je v podstatě stejný, jako u podmíněného zastavení trestního stíhání, a tak orgány činné v trestním řízení dávají tomuto institutu před narovnáním přednost, a to opravdu několikanásobně. Hlavním důvodem této skutečnosti je především fakt, že se schválením narovnání je spojeno zastavení trestního stíhání, což je pro pachatele pochopitelně velmi výhodné, neboť po zastavení trestního stíhání pak orgány v trestním řízení nemají nad pachatelem žádnou kontrolu. Naproti tomu s podmíněným zastavením trestního stíhání je vždy stanovena zkušební doba, během které je pachatel trestného činu pod dohledem orgánů činných v trestních řízeních, což v rámci celého trestního stíhání samozřejmě hraje obrovskou roli, a to v tom smyslu, že pachatel je tak po

určitou dobu motivován k dobrému chování, kdy odměnou za něj je mu poté konečné zastavení celého trestního stíhání, a naopak při chování špatném zde nastává sankce v podobě pokračování v trestním stíhání. Navrhovaným řešením tak v této souvislosti je stanovení taxativního výčtu trestných činů, u kterých by narovnání přicházelo v úvahu. To však pouze se současným zachováním možnosti u těchto trestných činů využít též institut podmíněného zastavení trestního stíhání, avšak s tím, že v případě splnění všech zákonných podmínek by aplikace narovnání měla přednost. Nepříliš časté využívání institutu narovnání pochopitelně nelze vztáhnout jen na tento důvod, ale i na další, které byly v konkrétní pasáži práce uvedeny.

V poslední řadě byla cílem této práce též komparace institutu narovnání v české úpravě s úpravou rakouskou. Jak z důvodu územní blízkosti, tak i z důvodu blízkosti právních kultur se rakouská úprava pro komparaci tohoto institutu jeví jako optimální. Největším rozdílem v rámci úpravy všech odklonů v Rakousku je skutečnost, že pro využití kteréhokoliv z nich, musí být nejprve splněny obecné podmínky, které platí pro všechny formy odklonů. Až při splnění obecných podmínek dochází k využití jedné ze čtyř konkrétních forem odklonů, které rakouské trestní právo procesní upravuje. Byť je tato úprava koncipována jinak než úprava česká, neboť v našem právním řádu jsou podmínky pro odklony upraveny pro každý odklon zvlášť, obecné podmínky v Rakousku jsou v některých případech stejné nebo alespoň podobné podmínkám pro určité typy odklonů v České republice, byť najdeme pochopitelně i rozdíly, jako např. skutečnost, že pro využití některého z odklonů v Rakousku nesmí být trestným činem způsobena smrt. Obecně lze však shrnout, že úprava rakouská se alespoň v hrubých rysech s tou českou shoduje.

Vzhledem k výše uvedenému bych rád konstatoval, že dle mého názoru byly všechny vytyčené cíle této práce naplněny. Závěrem bych rád uvedl už jen to, že doufám, že úprava narovnání dozná alespoň nějakých změn, aby se tento institut začal v praxi využívat daleko častěji, než tomu bylo doposud. Potenciál k tomu totiž určitě má.

Seznam použitých zkratk

ČR – Česká republika

LZPS – usnesení č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

EÚLP – Evropská úmluva o ochraně lidských práv (Úmluva o ochraně lidských práv a svobod)

TZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

TŘ – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

TOPO – zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

ZSVM – zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

OZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

ZPMS – zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

ZRT – zákon č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů

StPO – Strafprozessordnung, zákon 631/1975, Rakouský trestní řád

Z.z. - Zbierka zákonov

Seznam použitých zdrojů

Monografie, učebnice, komentáře

DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář*. I. díl., II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7.

FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0.

FRYŠTÁK, Marek, PROVAZNÍK, Jan, SEDLÁČKOVÁ, Jolana, ŽATECKÁ, Eva. *Trestní právo procesní*. 1.vydání. Ostrava: KEY Publishing, 2015. 978-80-7418-246-4.

CHMELÍK, Jan et al. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-488-6.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Student. ISBN 978-80-7502-278-3.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2016. Glosátor. ISBN 978-80-7502-106-9.

JELÍNEK, Jiří, Katarína TEJNSKÁ, Jana TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Vladimír PELC, Jiří ŘÍHA a Vojtěch STEJSKAL. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student. ISBN 978-80-7502-380-3.

Komentář k Trestnímu řádu, Wolters Kluwer, dostupné z ASPI

NOVOTNÝ, František. *Trestní právo procesní*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4.

RŮŽIČKA, Miroslav, PŮRY, František a ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2007, xxix, ISBN 978-807-1795-599.

SEILER, Stefan. *Strafprozessrecht*. Wien: WUV Universitätsverlag, 2006. ISBN 3-85114-943-2.

SOTOLÁŘ, Alexander, PŮRY František, ŠÁMAL Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-350-7.

STRÉMY, Tomáš, Lucia KURILOVSKÁ a Miroslava VRÁBLOVÁ. *Restoratívna justícia*. Praha: Leges, 2015. Teoretik. ISBN 978-80-7502-075-8.

ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GŘIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7.

ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČHTA, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris. ISBN 978-80-7400-496-4.

ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GŘIVNA. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9.

ŠČERBA, Filip. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012. Praktik. ISBN 978-80-87576-30-4.

ŠTERN, Pavel, Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ a Dagmar DOUBRAVOVÁ. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-319-3.

ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. překlad Ludmila Hasmanová a Lenka Ouředníčková. ISBN 80-902-9981-4.

ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Právní monografie. ISBN 978-80-7598-245-2.

ŽATECKÁ, Eva. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing, 2007. ISBN 978-80-87071-55-7.

ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015. ISBN 978-80-7478-848-2.

Odborné články a příspěvky ve sbornících

JELÍNEK, Jiří. *Trestní příkaz jako forma odklonu v trestním řízení*. In: JELÍNEK, Jiří. Alternativní řešení trestních věcí: sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2015, trestní sekce. Praha: Leges, 2015, str. 9-10

KARABEC, Zdeněk: *Koncept restorativní justice*. In: Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů. Ed. Zdeněk Karabec. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2003, str. 5 a 10

KUCHTA, Josef, ZEZULOVÁ, Jana. *K vybraným problémům alternativních způsobů řízení v českém trestním právu*. Časopis pro právní vědu a praxi 1997, č. 4, str. 560.

MATULA, Vlastimil. *Narovnání jako nový institut českého trestního práva procesního*. Praha: Univerzita Karlova, 1998.

NEDOROST Libor, VĚTROVEC Vladislav. *Institut narovnění*. Právo a rodina. 2002, č. 11. str. 6-11

PIPEK, Jiří. *Alternativní způsoby vyřízení trestních věcí*. Právní rádce 1999, č. 2, str. 19–21

ROZUM, Jan: *Činnost probační a mediační služby z pohledu restorativní justice*. In: Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů. Ed. Zdeněk Karabec. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2003, str. 39.

ROZUM, Jan, VŮJTĚCH, Jan a Petr KOTULAN. *Výzkum institutu narovnání: výzkum uskutečněný v rámci programu účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice ve vztahu k bezpečnosti občanů v horizontu roku 2000*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999. Studie. ISBN 80-86008-58-4.

SOTOLÁŘ, Alexander, Pavel ŠÁMAL a Stanislav RIZMAN. *K problematice zvláštních alternativních druhů trestního řízení*. Trestní právo. 1996, 1(12), 2-6. ISSN 1211-2860.

SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. Díl první. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky, Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001.

ŠABATA, Karel: *Pohled na uplatnění odklonů trestním řízením*, Státní zastupitelství, 2005, č. 4, str. 6.

ZŮBEK, Jan. *Úvaha k institutu narovnání a jeho budoucnosti*. Trestněprávní revue, Nakladatelství C.H. Beck, 2015, roč. 2015, č. 1, str. 5.

Právní předpisy

Listina základních práv a svobod

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Zákon č. 5/2013 Sb., o obětech trestných činů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Zákon č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů

Zákon č. 455/1991 Sb., Zákon o živnostenském podnikání (živnostenský zákon)

Zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon

Zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok

Důvodové zprávy

Důvodová zpráva k zákonu č. 152/1995 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu 265/2001 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 283/2004 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 181/2011 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb.

Judikatura

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 2. 2. 1998, sp. zn. 11 To 70/98

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29.3.2002, sp. zn. 4 To 184/2002

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25.2.2003, sp. zn. 4 To 191/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.11.2003, sp. zn. 4 Tz 156/2003

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 4. 2004, sp. zn. 5 Tdo 347/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 4. 2004, sp. zn. 11 Tdo 426/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.08.2007., sp. zn. 4 TZ 63/2007

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.9. 2008, sp. zn. 11 Tdo 1202/2008

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.9.2014, sp. zn. 5 Tz 41/2014

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 11. 2014, sp. zn 5 Tz 44/2014

Internetové zdroje

NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ ČR. Odklony v trestním řízení. 2012 [online].

Dostupné z: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/prubeh-rizeni-v-trestnich-a-netrestnich-vecech/odklony-v-trestnim-izeni> [cit. 1.3.2020].

ŠÁMAL, Pavel. Odklony v justiční praxi. Pravniprostor.cz [online]. 1. 8. 2019.

Dostupné z:

<https://www.prawniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/odklony-v-justicni-praxi> [cit. 30.5.2020].

ŠÁMAL, Pavel. Rekodifikace trestního řádu. Pravniprostor.cz [online]. 1. 6. 2015.

Dostupné z: <http://www.prawniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rekodifikace-trestniho-radu>

[cit. 11.6.2020].

ČESKÁ JUSTICE. Probační a mediační služba chce žádat o dalších 270 pracovníků

[online]. 5. 12. 2016. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2016/12/probacni-mediacni-sluzba-chce-zadat-o-dalsich-270-pracovniku> [cit. 09.6.2020].

Ostatní

KOMISE PRO NOVÝ TRESTNÍ ŘÁD. Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním

(trestní řád). 2008 [online]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4980&d=281460> [cit. 3.3.2020].

KOMISE PRO NOVÝ TRESTNÍ ŘÁD. Východiska a principy nového trestního řádu.

2014 [online].

Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4980&d=281460> [cit. 10.6.2020].

Tabulkové přehledy o vyřizování soudních agend. Cslav.justice.cz [online]. Dostupné z:

<http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html> [cit. 12.6.2020].

Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019. [online] Dostupné z:

http://nsz.cz/images/stories/PDF/Zpravy_o_cinnosti/2019/Zprava%20o%20cinnosti%20SZ%20za%20rok%202019%20-%20textova%20cast.pdf, s. 26. [cit. 23.6.2020].

Seznam příloh

Příloha č. 1

Tabulka č. 1 – Statistika schválení narovnání v přípravném řízení a odložení věci za schválení narovnání ve zkráceném přípravném řízení 2011–2019

Příloha č. 2

Tabulka č. 2 – Statistika schválení podmíněného zastavení trestního stíhání v přípravném řízení a podmíněného odložení podání návrhu na potrestání ve zkráceném přípravném řízení v období 2011–2019

Příloha č. 3

Tabulka č. 3 – Statistika vyřízení trestních věcí narovnáním ve srovnání s podmíněným zastavením trestního stíhání okresními soudy ČR v období 2011–2019

Příloha č. 1

Tabulka č. 1 – Statistika schválení narovnání v přípravném řízení a odložení věci za schválení narovnání ve zkráceném přípravném řízení v období 2011–2019

Rok	Schváleno narovnání	Věc odložena za schválení narovnání	Celkem
2011	143	20	163
2012	97	44	141
2013	62	55	117
2014	57	38	95
2015	82	28	110
2016	79	16	95
2017	51	11	62
2018	63	26	89
2019	87	21	108
Průměr	80	29	109

Zdroj: Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019. [online] Dostupné z: http://nsz.cz/images/stories/PDF/Zpravy_o_cinnosti/2019/Zprava%20o%20cinnosti%20SZ%20za%20rok%202019%20-%20textova%20cast.pdf, s. 26. [cit. 23. 6. 2020].

Příloha č. 2

Tabulka č. 2 – Statistika schválení podmíněného zastavení trestního stíhání v přípravném řízení a podmíněného odložení podání návrhu na potrestání ve zkráceném přípravném řízení v období 2011–2019

Rok	Podmíněně zastaveno trestní stíhání	Podmíněně odloženo podání návrhu na potrestání	Celkem
2011	3692	2124	5816
2012	2967	2952	5919
2013	2362	3299	5661
2014	2223	3351	5574
2015	2851	2553	5404
2016	2857	2375	5232
2017	2964	2153	5117
2018	3276	2203	5479
2019	3245	2243	5488
Průměr	2937	2584	5521

Zdroj: Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019. [online] Dostupné z: http://nsz.cz/images/stories/PDF/Zpravy_o_cinnosti/2019/Zprava%20o%20cinnosti%20SZ%20za%20rok%202019%20-%20textova%20cast.pdf, s. 26. [cit. 23. 6. 2020].

Příloha č. 3

Tabulka č. 3 – Statistika vyřízení trestních věcí narovnáním ve srovnání s podmíněným zastavením trestního stíhání okresními soudy ČR v období 2011–2019

Rok	Narovnání	Podmíněné zastavení trestního stíhání
2011	69	1709
2012	71	1891
2013	79	2007
2014	71	2004
2015	51	1930
2016	35	1903
2017	49	1791
2018	45	1537
2019	45	1427
01-05/2020	11	418
Průměr 2011-2019	57	1780

Zdroj: www.cslav.justice.cz. Statistika a výkaznictví. Přehledy agend. [online]

Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html>. [cit. 12. 6. 2020].

Narovnání v trestním řízení – Abstrakt

Tématem této diplomové je práce je narovnání v trestním řízení, což je jeden z odklonů, který má v našem trestním právu procesním místo již více než 20 let.

Narovnání je odklonem, který v sobě nese nejvíce prvků restorativní justice. Z tohoto důvodu text práce nepojednává pouze o narovnání, ale též o dalších odklonech, stejně jako o principu restorativní justice. Hlavním účelem tohoto principu není potrestání pachatele, ale urovnání narušených vztahů mezi pachatelem a poškozeným. Navzdory skutečnosti, že narovnání je výhodné pro jak obviněného, neboť při jeho schválení dochází k zastavení trestního stíhání, tak poškozeného, který má snazší možnost domoci se náhrady škody, i pro společnost, a to z důvodu speciální prevence, není v praxi využíváno tak často, jako např. podmíněné zastavení trestního stíhání.

Práce je rozdělena do tří kapitol. První kapitola je věnována samotnému pojmu odklon, principu fungování restorativní justice a následně všem typům odklonů, které se v našem trestním právu procesním vyskytují. Na statistikách u jednotlivých odklonů jsou poté demonstrovány někdy až markantní rozdíly ve využití jednotlivých odklonů. Na tuto kapitolu navazuje kapitola druhá, která je věnována samotnému institutu narovnání, jeho podstatě, účelu, postavení v rámci trestního práva procesního, podmínkám, které je nutné splnit pro jeho aplikaci a v neposlední řadě také statistikám využití tohoto institutu v praxi se současnými návrhy *de lege ferenda*, díky kterým by mohlo dojít k jeho častějšímu využívání. Pozornost je v rámci této kapitoly věnována též judikatuře, které však bohužel vzhledem k tak sporadickému využívání tohoto institutu v praxi není příliš mnoho. Opomenuto v rámci této kapitoly není ani porovnání zákonných podmínek pro využití dvou dalších odklonů, a sice podmíněného zastavení trestního stíhání a dohody o vině a trestu, s narovnáním. Třetí a zároveň poslední kapitola se věnuje porovnání úpravy institutu narovnání s rakouskou úpravou tohoto institutu. Závěr práce je věnován vyhodnocení jednotlivých cílů, které byly stanoveny v jejím úvodu a konečnému shrnutí celé práce, ze kterého vyplývá, že při změně zákonných podmínek by mohlo dojít k častějšímu využívání tohoto institutu v praxi, neboť potenciál zde k tomu je.

Klíčová slova: narovnání – odklon v trestním řízení – restorativní justice

Settlement in criminal proceeding – Abstract

The topic of this diploma thesis is settlement in criminal proceedings, which is one of the diversions, which has had its position in our criminal procedure law for more than 20 years.

The settlement is a diversion, which contains the most restorative justice principles. This is the reason, why the text of this thesis does not only deal with the settlement itself, but also with other diversions, as well as with the restorative justice principles. The main objective of this principle is not punishing the offender, but restoring the disturbed relationships between the offender and the victim. Despite the fact that the settlement is beneficial for defendant, because it leads to cessation of prosecution, for victim, who has an easier access to obtain their compensation and also for the whole society, because it prevents the defendant to commit other crimes, it is not used so often in practice as much as for example conditional suspension of criminal prosecution.

The thesis is divided into three chapters. The first chapter deals with the term diversion, restorative justice function principles and then with all types of diversions, which are enacted by our criminal procedure law. The statistics then show sometimes giant differences in the usage of particular types of diversions. The first chapter is followed by the second chapter, which deals with the settlement itself, its essence, purpose, position in the criminal procedure law, conditions, which needs to be fulfilled for its application and last but not least with the statistics of settlement usage in the practice together with *de lege ferenda* suggestions, which could lead to increased usage of the settlement in the practice. Focus in this chapter is also on judicature, which is unfortunately not so rich due to the fact that the settlement is used only occasionally in the practice. In this chapter, I do not fail to compare the legal conditions for usage of other diversions, the conditional suspension of criminal prosecution and the plea bargaining, with the legal conditions of the settlement. The third and also the last chapter of the thesis deals with the comparison of legal conditions of the settlement in the Czech Republic and Austria. The conclusion of the thesis deals with the evaluation of the objectives set in the introduction and also with the final summary of the whole thesis which suggests that changing the legal conditions of the settlement could lead to more frequent usage of the settlement in the practise, because the settlement has a potential to do so.

Key words: settlement – diversion in criminal proceedings – restorative justice

